

Η ΑΠΕΡΓΙΑ

ΥΠΟ ΤΟΥ κ. ΗΛΙΑ ΛΑΓΑΚΟΥ

Τὴν 17ην Φεβρουαρίου 1954, ἐδόθη εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς ὁδοῦ Ἀκαδημίας 84 τῆς Ἀνωτέρας Σχολῆς Βιομηχανικῶν Σπουδῶν ἡ ἰ' ὀμιλία τῆς ἐφετεινῆς σειρᾶς ὀμιλιῶν αὐτῆς, με ὀμιλητὴν τὸν δικηγόρον καὶ τ. Ὑπουργὸν κ. Ἡλίαν Λαγάκου, ἐπὶ τῆς ἐπιστημονικῆς ἐννοίας, τῆς ἱστορίας καὶ τῆς νομικῆς θέσεως τῆς ἀπεργίας ὡς συλλογικῆς ἐκδηλώσεως. Τὸ θέμα ἐξετέθη εἰς τὸ πολυπληθέστατον ἀκροατήριον με τὴν γνωστὴν σαφήνειαν καὶ ἀκριβολογίαν τοῦ ὀμιλητοῦ. Κατωτέρω παραθέτομεν τὸ κείμενον τῆς ὀμιλίας ταύτης.

Ἡ ἀπεργία ὡς φαινόμενον οἰκονομικὸν καὶ κοινωνικόν, ἐνίοτε δὲ καὶ ὡς πολιτικόν, ἀποτελεῖ ἓν ἐκ τῶν μᾶλλον συζητούμενων καὶ ἀμφισβητούμενων προβλημάτων τοῦ Δημοσίου καὶ Οἰκονομικοῦ βίου. Γύρω του διεσταυρώθησαν ὅλαι αἱ Ἰδέαι καὶ συνεκρούσθησαν ὅλαι αἱ ἀντιλήψεις τῶν δύο τελευταίων αἰῶνων. Φαινόμενον κατ' ἔξοχὴν συλλογικὸν ἡ ἀπεργία ὀφείλει τὴν ἐμφάνισιν καὶ ἐξέλιξιν τῆς εἰς τὴν τεχνικὴν ἐπανάστασιν ἐκ τῆς ὁποίας προῆλθεν τὸ κεφαλαιοκρατικὸν οἰκονομικὸν σύστημα παραγωγῆς καὶ διανομῆς τῶν ἀγαθῶν. Ἔχει τὴν ἀφετηρίαν του εἰς τὸ βασικὸν γεγονός τοῦ νομικοῦ καὶ πραγματικοῦ ἀποχωρισμοῦ τῶν ἐργαζομένων ἀπὸ τὰ μέσα τῆς παραγωγῆς των.

Ἡ ἀπεργία ἐξεκίνησε με τὴν ἀνατολὴν τοῦ 19ου αἰῶνος ὡς ἀπλῆ ἰδιωτικὴ ὑπόθεσις, ὡς ἐπεισόδιον παρεντιθέμενον εἰς τὴν ἐκτέλεσιν μιᾶς κοινῆς συμβάσεως ἰδιωτικοῦ δικαίου, τῆς συμβάσεως ἐργασίας. Δὲν ἀφῆρα παρὰ μόνον τοὺς ἀμέσως ἐνδιαφερομένους ἢ μικρὸν ὀπωσθήποτε κύκλον προσώπων, χωρὶς σοβαροὺς ἀντι-

---

Γενικῶς ἡ ἀγροτικὴ καὶ ἡ βιομηχανικὴ πολιτικὴ ἀποτελοῦν κλάδους τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς ἑνὸς κράτους καὶ πρέπει ὄχι νὰ στέκουν ἀντιμέτωποι ἀλλὰ νὰ συντονίζονται, ἀφοῦ ἀποβλέπουν ἀμφότεραι εἰς τὴν αὔξησιν τῆς εὐημερίας τοῦ λαοῦ. Ἡ ἐφαρμογὴ ἐκάστοτε ἑνὸς ὠρισμένου οἰκονομικοῦ προγράμματος ἢ ἑνὸς ὠρισμένου οἰκονομικοῦ μέτρου δὲν πρέπει νὰ εἶναι συνέπεια προκαθορισμένης θεωρητικῶς κατευθύνσεως, ἀλλ' ἀπόρροια κυρίως τῶν κρατουσῶν συνθηκῶν καὶ τῶν παρουσιαζομένων ἀναγκῶν. Πρέπει ὅμως νὰ τονισθῇ ὅτι ἡ γεωργία εἶναι, κατὰ κανόνα, περισσότερον προηγμένη εἰς τὰ κατ' ἔξοχὴν βιομηχανικὰ κράτη, διότι εὐρίσκει εἰς αὐτὰ καταναλωτικὸν κοινόν, καὶ μάλιστα με ὑψωμένην καταναλωτικὴν δύναμιν. Ἐνῶ τὰ κυρίως γεωργικὰ κράτη εἶναι συνήθως πτωχά, καὶ παρουσιάζουν χαμηλὸν ἐπίπεδον διαβιώσεως, ἄρα καὶ μειωμένην καταναλωτικὴν ἱκανότητα.

Τὸ πάντοτε χαῖνον ἔλλειμμα τοῦ οἰκονομικοῦ μας ἰσοζυγίου, τὸ πλῆθος τῶν ἀνέργων καὶ ὑποαπασχολουμένων εἰς τὴν χώραν μας, καὶ πρὸ πάντων τὸ δίκαιον καὶ ἐπιτακτικὸν αἴτημα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ πρὸς βελτίωσιν τῆς ζωῆς του ἐπιβάλλουν τὴν ἀνάπτυξιν ὅλων τῶν πόρων τῆς Χώρας μας, ὅλων τῶν ἱκανοτήτων τοῦ πληθυσμοῦ τῆς. Ἡ παράλληλος, λοιπόν, ἀνάπτυξις τῆς γεωργίας καὶ τῆς βιομηχανίας μας, ἐντὸς τῶν δυνατῶν ὁρίων, ἀποτελεῖ καθήκον πρὸς τὸν τόπον μας καὶ πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν λαόν.

κτύπους ἐπὶ τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς. Προϊόντος ὅμως τοῦ χρόνου ἐξειλίχθη καὶ κατέστη μέγα κοινωνικὸν πρόβλημα καὶ μοχλὸς ριζικῶν διαφοροποιήσεων εἰς τὴν οἰκονομικὴν καὶ δημοσίαν ζωὴν.

Ἐπῆρξεν κατ' ἀρχὰς φυσικόν, τρόπον τινά, προϊόν τοῦ ἀνδρουμένου καπιταλισμοῦ καὶ ἀντίδοτον κατὰ τῶν ἐκτροπῶν του. Ἐπῆρξεν ἐν συνεχείᾳ μέσον καὶ ἀνόδου τῆς ὕλικῆς εὐημερίας τῶν ἐργαζομένων καὶ ἐξυψώσεως τῆς ἠθικῆς προσωπικότητος αὐτῶν. Κατέστη ὅμως σήμερον ἡ σοβαρωτέρα καὶ μᾶλλον ἐπικίνδυνος ἐκδήλωσις κοινωνικῆς παθολογίας.

Αἱ ἐμφανίσεις τὰς ὁποίας προσέλαβον αἱ ἀπεργίαι περὶ τὸ τέλος τοῦ παρελθόντος καὶ κατὰ τὸ διαρροῦσαν ἡμῖν τοῦ παρόντος αἰῶνος δικαιολογοῦν τὸν χαρακτηρισμὸν τῶν ὡς πραγματικῶν ἐμφυλίων συγκρούσεων μὲ ὅλα τὰ ἐπακόλουθα μισαλλοδοξίας καὶ ἐνίοτε βαρβαρότητος. Τοῦτο δὲ ἐξ ὅλων τῶν πλευρῶν· καὶ ἐκ μέρους τοῦ Κράτους καὶ ἐκ μέρους τῶν ἐργατῶν καὶ ἐκ μέρους τῶν ἐργοδοτῶν.

Αἱ ζημίαι τὰς ὁποίας προεκάλεσαν εἰς τὴν ἐν γένει ἐθνικὴν οἰκονομίαν καὶ εἰς τοὺς ἰδίους τοὺς ἐργαζομένους ὑπερέβησαν κατὰ πολὺ πᾶν ἐξ αὐτῶν προσδοκώμενον κέρδος. Ἐνίοτε προσέλαβον διεθνή σημασίαν καὶ ἔσχον παγκόσμιον ἀντίκτυπον. Αἱ μεγάλα ἀγγλικαὶ ἀπεργίαι τοῦ μεσοπολέμου ἦσαν ἐκ τῶν αἰτίων τῆς κρίσεως ἡ ὁποία ἔκαμψε τὴν ἀγγλικὴν οἰκονομίαν καὶ ἔκαμον, μαζὶ βεβαίως μὲ τὰ ἐπακόλουθα τῶν δύο παγκοσμίων πολέμων, νὰ χάσῃ τὴν προέχουσαν θέσιν ποῦ κατεῖχεν ἀπὸ αἰῶνων εἰς τὴν παγκόσμιον ἀγοράν. Αἱ μεγάλα γαλλικαὶ ἀπεργίαι τῶν ἐτῶν 1947, 1950 καὶ 1953, διὰ νὰ μὴ ἀναφέρωμεν ἄλλας πλὴν τῶν προσφάτων, εἶναι κατὰ σοβαρὸν ποσοστὸν ὑπεύθυνοι τῶν δυσχερειῶν πρὸς τὰς ὁποίας ἀντιπάλαιε ἡ χώρα αὕτη μέχρι σήμερον. Ἀρχεῖ νὰ ὑπομνήσωμεν ὅτι κατὰ τὸ 1947 ἀπολέσθησαν ἐν Γαλλίᾳ ἐκ τῶν ἀπεργιῶν 22 ἑκατομμύρια ἡμερομισθίων, κατὰ δὲ τὸ θέρος καὶ τὸ φθινόπωρον τοῦ παρελθόντος ἔτους, εἰς μόνας τὰς ἐθνικοποιημένας βιομηχανίας, τὰς μεταφορὰς καὶ τὰς τηλεπικοινωνίας, ἀπολέσθησαν 13 ἑκατομ. ἡμερομισθίων· προκύπτει ἐκ τῶν ἀριθμῶν τούτων ποία πρέπει νὰ εἶναι καὶ αἱ παρεπόμεναι ζημίαι ἐκ τῆς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον μακρῆς διακοπῆς τῆς παραγωγικῆς δραστηριότητος τῶν κλάδων ὅπου ἐξεδηλώθησαν αἱ ἀπεργίαι.

Κύρια χαρακτηριστικὰ τῶν σημερινῶν ἀπεργιῶν εἶναι ὅτι :

1ον) Δὲν στρέφονται κατὰ τοῦ ἐργοδότη παρα ὅλους δευτερευόντως καὶ ἐπικουρικῶς· βάλλουν κυρίως κατὰ τοῦ Κράτους καὶ τῆς κοινωνικῆς ὀλότητος ἐξαρωῶσαι ἐκ τῆς πίεσεως ἐπ' αὐτῶν καὶ ἐκ τῆς στάσεως αὐτῶν τὴν ἐπιτυχίαν ἢ ἀποτυχίαν των· καὶ 2ον) ὅπως ἐλέχθη προκειμένου καὶ περὶ τοῦ συγχρόνου πολέμου, ἡ ἀπεργία δὲν πληρώνει πλέον. Αἱ οἰκονομικαὶ δηλαδὴ θυσίαι τὰς ὁποίας προκαλοῦν αἱ σημεριναὶ ἀπεργίαι δὲν ἀντισταθμίζονται καὶ ἀπὸ τὴν αἰσιωτέραν ἐκβασίν των. Τοῦτο δέ, διότι σήμερον αἱ ἀπεργίαι ἐκδηλοῦνται εἰς εὐρυτάτους τομεῖς παραγωγῆς, ἰσχυρῶς συγκεντρωμένους καὶ ἀπασχολοῦντας μυριάδας ὅλας ἐργατῶν. Αὐτοὶ ἀκριβῶς οἱ λόγοι ἤγαγον βαθμιαίως καὶ διὰ μέσου πολυπλόκων καὶ κοπιωδῶν ἀναζητήσεων εἰς τὴν διαμόρφωσιν μεθόδων καὶ θεσμῶν οἱ ὁποιοὶ τείνουν νὰ ἐξανθρωπίσουν τὰς συλλογικὰς συγκρούσεις καὶ νὰ τιθασεύσουν τὰς ἀκρότητας, μὲ τὴν ἐλπίδα μᾶς εἰρηνικῆς ἢ, ἄς τὸ χαρακτηρίσωμεν καλύτερον, μιᾶς οἰκονομικῆς ἐπιλύσεως τῶν συλλογικῶν διαφορῶν, ἄνευ προσφυγῆς εἰ δυνατόν εἰς τὴν ἀπεργίαν ἢ ἐν περιπτώσει προσφυγῆς, διὰ τῆς ἀπαμβλύσεως τῶν ἐπιζημιῶν

οικονομικῶν καὶ κοινωνικῶν συνεπειῶν ἐκ τῆς διακοπῆς τῆς λειτουργίας ζωτικῶν διὰ τὸν λαὸν καὶ τὴν οἰκονομίαν του ὑπηρεσιῶν. Τῶν θεσμῶν τούτων διαγράφονται ἤδη αἱ μεγάλα γραμμαὶ καὶ θὰ τὰς συνοψίσωμεν εἰς τὸ τέλος τῆς παρουσίας ἀναλύσεως, ὅταν ὁμιλήσωμεν περὶ τῶν διαδικασιῶν συνδιαλλαγῆς καὶ διαιτησίας καὶ περὶ ἄλλων θεσμῶν οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦν σήμερον κατακτήσεις τῆς ἐργατικῆς τάξεως εἰς τὰς ἐλευθέρως δημοκρατίας.

Κυριαρχοῦσαι ἰδέαι τῶν θεσμῶν τούτων εἶναι: πρῶτον, ἡ ἀπόλυτος ἠθικὴ ἰσοτιμία τοῦ ἐργάτου πρὸς τὸν ἐργοδότην, ὄχι μόνον ὑπὸ τὴν ἰδιότητά του ὡς πολίτου ἢ διαδίκου ἀλλὰ καὶ ὡς συντελεστοῦ τῆς οἰκονομικῆς παραγωγῆς· δεύτερον, ἡ ἀναγνώρισις ἰδιαζούσης καὶ τιμητικῆς θέσεως τοῦ παράγοντος ἐργασίας εἰς τὴν ἐθνικὴν οἰκονομίαν· καὶ τρίτον, ἡ ἀναγνώρισις ὄχι ἀπλῶς τῆς χρησιμότητος ἀλλὰ τῆς ἀναγκαιότητος τῆς καλῆς σωματειακῆς ὀργανώσεως καὶ δράσεως τῶν ἐργαζομένων.

Ἄς ἐξετάσωμεν ἤδη ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὰς κυριώτερας ἀπόψεις τοῦ φαινομένου τῆς ἀπεργίας.

Καὶ πρῶτον τί εἶναι ἡ ἀπεργία· πολλὰ ἔχουν γραφῆ καὶ ὑποστηρικτῆ διὰ τὸν ὀρισμὸν τῆς ἀπεργίας. Κατὰ τὴν κρατήσασαν γνώμην ἀπεργία εἶναι:

Ἡ ἐκουσία, συλλογικὴ καὶ ἀπὸ σχεδίου ἀναστολὴ παροχῆς ἐξηρητημένης ἐργασίας, ἐπὶ σκοπῷ βελτιώσεως τῶν ὄρων αὐτῆς ἢ ἐπιτυχίας ἄλλων ἐπαγγελματικῶν ὠφελημάτων.

Κύρια χαρακτηριστικὰ τῆς ἀπεργίας εἶναι, πρῶτον, τὸ ἐκούσιον καὶ ἡ συλλογικότης. Ἡ διακοπὴ τῆς ἐργασίας ἐξ ἀνωτέρας βίας ἢ ἄλλων ἀνεξαρτήτων τῆς θελήσεως τῶν ἐργατῶν γεγονότων δὲν ἀποτελεῖ ἀπεργίαν. Ἐπίσης, ἡ διακοπὴ τῆς ἐργασίας ἐκ μέρους ἑνὸς ἢ μεμονωμένων ἐργατῶν, ἔστω καὶ ἂν ἀποβλέπη εἰς βελτιώσιν τῆς θέσεως αὐτῶν, δὲν συνιστᾷ ἀπεργίαν. Πρόκειται περὶ ἀτομικῶν ἐπιδιώξεων πρὸς διόρθωσιν μεμονωμένων συμβάσεων ἐργασίας. Ἡ συλλογικότης εἶναι τὸ κυριώτερον γνώρισμα τῆς ἀπεργίας. Ἀπεργία δὲν εἶναι ἡ ἀπλῆ σώρευσις ἀτομικῶν βουλήσεων περὶ ἀναστολῆς τῆς ἐργασίας ἀλλ' ἰδιότυπον κοινωνικὸν φαινόμενον, διάφορον τῶν ἀτομικῶν βουλήσεων αἱ ὁποῖαι ἐπιτρέπουν τὴν ἐμφάνισίν του. Ἀλλὰ καὶ ἂν πολλοὶ ἢ καὶ ὅλοι οἱ ἐργάται μίᾳς ἐπιχειρήσεως, κατὰ σύμπτωσιν ὅμως καὶ ἐκ διαφόρων ἑκαστος λόγων, διακόψουν τὴν ἐργασίαν των, ἀπεργία δὲν ὑπάρχει, ἐφ' ὅσον δὲν θὰ τοὺς συνέδεεν κοινὸς ἀγωνιστικὸς σκοπός, κοινὸν σχέδιον, ἀποβλέπον εἰς βελτιώσιν τῶν ἀποδοχῶν αὐτῶν ἢ τῶν ἐν γένει ὄρων τῆς ἐργασίας των· δεύτερον, συνεπῶς χαρακτηριστικὸν τῆς ἀπεργίας εἶναι ὁ κοινὸς σκοπός, προϋπόθεσις τοῦ ὁποίου εἶναι κοινότης αἰτημάτων τῶν ἀπεργούντων. Συντρέχοντος τοῦ ὄρου τούτου τοῦ κοινοῦ σκοποῦ, ἀπεργία, ὑπὸ τὴν τεχνικὴν καὶ νομικὴν τῆς σημασίαν, ὑπάρχει καὶ ὅταν ἡ ἀναστολὴ τῆς ἐργασίας προέρχεται ἀπὸ τιμῆμα μόνον τῶν ἐργατῶν κλάδου ἢ ἐπιχειρήσεως, εἴτε τοῦτο συνιστᾷ τὴν πλειοψηφίαν εἴτε εἶναι μειοψηφία· ἀρκεῖ πάντως νὰ ἀφορᾷ σοβαρὸν ὀπωσδήποτε ποσοστὸν τῶν ἀπασχολουμένων.

Τρίτον οὐσιῶδες γνώρισμα τῆς ἀπεργίας εἶναι ὅτι χωρεῖ ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχει σχέσις ἐξηρητημένης ἐργασίας· ἐκεῖ δηλαδὴ ὅπου ὁ ἐργαζόμενος ὑποχρεοῦται νὰ παρῆχῃ τὰς ὑπηρεσίας του εἰς ὄρισμένον ἐργοδότην, καθορίζοντα τοὺς γενικοὺς καὶ

ειδικούς ὄρους τῆς ἀπασχολήσεως, πρὸς τοὺς ὁποίους ὄρους ὑποχρεοῦται ὁ ἐργαζόμενος νὰ συμμορφοῦται. Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην, ἐκφράσεις ὅπως λ. χ. ἀπεργία τῶν ἱατρῶν, ἀπεργία τῶν φοιτητῶν, ἀπεργία τῶν δικηγόρων, ἀπεργία ἐν γένει τῶν ἐλευθέρων ἐπαγγελματιῶν εἶναι ἀπλᾶ σχήματα λόγου, μὴ καλύπτοντα τὴν αὐτὴν νομικὴν καὶ κοινωνικὴν πραγματικότητα. Αἱ ἐκδηλώσεις αὗται δὲν δύνανται νὰ ὑπαχθοῦν εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς ἀπεργίας, ἔστω καὶ ἂν ἀποβλέπουν εἰς τὴν βελτίωσιν τῶν ἐπαγγελματικῶν ὄρων τῶν ἐνδιαφερομένων, ἀκριβῶς διότι οὗτοι δὲν παρέχουν ἐξηρημένην ἐργασίαν. Χαρακτηριστικόν, τέλος, γνώρισμα τῆς ἀπεργίας εἶναι ὁ ἐπαγγελματικὸς χαρακτὴρ τῶν ἐπιδιώξεων τῶν ἀπεργῶν. Ἄλλὰ τὸ σημεῖον τοῦτο δὲν εἶναι ἀμάχητον· τείνει νὰ ἀποκλείσῃ ἀπὸ τοῦ χαρακτηρισμοῦ τὴν λεγομένην πολιτικὴν ἀπεργίαν. Διακεκριμένοι, ὅμως, νομικοὶ καὶ κοινωνιολόγοι, ὅπως οἱ καθηγητοὶ P. Durand, Hans Nipperdey καὶ ἄλλοι, κατατάσσουσιν καὶ τὰς ἐχούσας πολιτικὰς ἢ κομματικὰς ἐπιδιώξεις ἀπεργίας εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν καθ' αὐτὸ ἀπεργιῶν· διότι καὶ αὗται ἀποτελοῦν συλλογικὴν διαταραχὴν εἰς σχέσεις ἐξηρημένης ἐργασίας.

Ἡ ἀμφισβήτησις ἔχει σπουδαῖα πρακτικὰ ἀποτελέσματα, ἀπὸ τῆς ἀπόψεως κυρίως τῆς τύχης τῆς συμβάσεως ἐργασίας. Διότι, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν κοινὴν ἐπαγγελματικὴν ἀπεργίαν, ἡ ὁποία ἀνεγνωρίσθη ὡς ἄσκησης δικαιώματος ἐκ μέρους τῶν ἐργαζομένων ἄνευ ἐπιζημιῶν δι' αὐτοὺς συνεπειῶν, ἡ πολιτικὴ ἀπεργία ἐξακολουθεῖ νὰ θεωρεῖται ὡς καταχρηστικὴ ἄσκησης τοῦ τοιοῦτου δικαιώματος, συνεπαγομένη τὴν λύσιν τῆς συμβάσεως ἐργασίας καὶ τὴν ὑποχρέωσιν τοῦ ὑπαίτιου πρὸς καταβολὴν ἀποζημιώσεων ἢ ἄλλων συναφῶν κατ' αὐτοῦ κυρώσεων. Πρέπει, τέλος, νὰ μνημονευθῇ ἐνταῦθα ὅτι ἡ διακοπὴ τῆς ἐργασίας εἰς τὴν ἀπεργίαν ἠμπορεῖ νὰ εἶναι μακρᾶς ἢ βραχείας ἢ βραχυτάτης διάρκειας καὶ ὅτι ἀπεργία ὑπάρχει καὶ ὅταν ἀκόμη δὲν ἐπέρχεται ὀλοσχερῆς παῦσις τῆς ἐργασίας ἀλλὰ οὐσώδης χαλάρωσις τοῦ ρυθμοῦ καὶ τῆς ἀποδόσεως τῆς ἐργασίας (λευκὴ ἀπεργία, ἀφανὴς ἀπεργία).

Δὲν εἶναι ἐπίσης ἀπαραίτητος ἡ ἐκ τοῦ τόπου τῆς ἀπεργίας ἀπομάκρυνσις τῶν ἀπεργῶν. Συνήθης μορφή ἀπεργίας εἶναι ἡ καλουμένη ἐν Γαλλίᾳ *grève sur le tas* ἢ *grève par occupation des locaux*, καθ' ἣν οἱ ἀπεργοὶ σταυρῶνουν τὰς χεῖρας καὶ παραμένουν ἐπὶ τόπου τῆς ἐργασίας ἢ καταλαμβάνουν τὰ ἐργαστήρια καὶ τοὺς κοινοχρήστους χώρους τῶν ἐπιχειρήσεων.

Λίαν ἐνδιαφέρουσα καὶ διδακτικὴ εἶναι ἡ ἱστορικὴ ἐξέλιξις τῶν νομικῶν καὶ πολιτικῶν περὶ τῆς ἀπεργίας ἀντιλήψεων.

Ἡ ἀπεργία, ἀφ' ἧς σχεδὸν ἐξεδηλώθη ὡς συλλογικὸν φαινόμενον κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα, ἐχαρακτηρίσθη ὡς ἀδίκημα· ὡς ποινικὸν ἀδίκημα.

Εἰς τὴν Ἀγγλίαν συνεδύσθη καὶ ἠρμηνεύθη ὡς ἐνέργεια συνομοτικὴ καὶ ἀπετέλει μορφήν τῆς *Criminal Conspiration*.

Δυνάμει δύο νόμων (τῶν *Combination Acts*) τοῦ 1790 καὶ 1800, τὸ γεγονός καὶ μόνον τῆς συνενώσεως τῶν ἐργατῶν ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ ἐπιτύχουν αὔξησιν τῶν μισθῶν τῶν ἢ μείωσιν τῶν ὥρων ἐργασίας ἐχαρακτηρίζετο ὡς «ἐγκληματικὴ προσβολή»—*Criminal Offence*, ἀδιακρίτως τοῦ ἐὰν συνωδεύετο ἢ ὄχι ἀπὸ παῦσιν τῆς ἐργασίας. Τὸ καθεστὼς τοῦτο διετηρήθη μέχρι τοῦ 1875, ὁπότε δυνάμει νόμου

φέροντος τὸν ὑποβλητικὸν τίτλον «περὶ συνωμοσίας καὶ προστασίας τῆς ιδιοκτησίας» (Conspiracy and Protection of Property Act), τὸ καθαντὸ ἀδίκημα τῆς ἐνώσεως τῶν ἐργαζομένων κατηγορήθη, διατηρηθεῖσων ὁμως τῶν περὶ συνωμοσίας (Conspiracy) διατάξεων, αἱ ὁποῖαι κατηγορήθησαν μεταγενεστέρως διὰ τοῦ Trade Union Act. Πάντως, μέχρι ἀκόμῃ τοῦ 1927, ἡ ἀπεργία, ἡ συλλογικὴ δηλαδὴ καὶ μετὰ προσυεννόησιν ἀναστολὴ παροχῆς ἐργασίας, ἐθεωρεῖτο παράνομος. Κατὰ τὸ ἔτος 1927, ὁ νόμος περὶ ἐργατικῶν διαφορῶν (Trade Disputes Act) ἐτροποποίησε τὸ προηγούμενον νομικὸν καθεστῶς καὶ ἐχαρακτήρισε νόμιμον μὲν πᾶσαν ἀπεργίαν συνδεομένην πρὸς ἐκκρεμὴ συλλογικὴν διαφορὰν, παράνομον ὁμως πᾶσαν ἄλλην, καὶ ἰδίως τὴν στρεφομένην κατὰ τῆς κυβερνήσεως, εἴτε ἀπ' εὐθείας εἴτε ἐμμέσως, δι' ἀπειλῶν ἢ κινδύνων τοὺς ὁποίους δύναται νὰ περικλείῃ κατὰ τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου. Ὡς τοιαύτῃ δὲ κατ' ἐξοχὴν ἐθεωρεῖτο ἡ γενικὴ ἀπεργία. Αἱ διακρίσεις αὗται τοῦ νόμου τοῦ 1927 κατηγορήθησαν διὰ νεωτέρου νόμου περὶ ἐργατικῶν διαφορῶν (τοῦ Trade Disputes Act) τοῦ 1946. Συνεπῶς, μόνον ἀπὸ τοῦ 1946 δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ἡ ἀπεργία ἀνεγνωρίσθη ἐν Ἀγγλίᾳ ὡς δικαίωμα τῶν ἐργαζομένων, καὶ τοῦτο ὄχι εὐθέως ἀλλὰ ἐμμέσως, διὰ τῆς καταργήσεως τῶν ἀπαγορευτικῶν περὶ αὐτῆς διατάξεων τῆς Ἀγγλικῆς νομοθεσίας.

Ἄντιστοιχος καὶ ἀνάλογος πρὸς τὰ ἐν Ἀγγλίᾳ ἰσχύοντα ὑπῆρξεν καὶ ἡ ἐξέλιξις ἐν Γαλλίᾳ καὶ Βελγίῳ, συνδεθεῖσα, κατὰ περιεργον μάλιστα τρόπον, πρὸς τὰς ἀτομικιστικὰς ἀντιλήψεις τῆς Διακηρύξεως τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολίτου (Declaration des Droits) τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως. Δι' ἱστορικοὺς λόγους καὶ ἐξ ἀντιθέσεως πρὸς τὸ παλαιὸν καθεστῶς τῶν Συντεχνιῶν, πᾶσα συνένωσις προσώπων, πᾶσα coalition ἐργαζομένων, ἐχαρακτήρισθη ὡς ἀδίκημα ποινικῶς κολάσιμον. Τοῦτο δὲ διότι ἐθεωρήθη ὡς προσβολὴ κατὰ τῆς ἀρχῆς τῆς Ἐλευθερίας καὶ εἰδικώτερον κατὰ τῆς ἀρχῆς τῆς ἐλευθερίας τῆς ἐργασίας.

Τὰ σχετικὰ ἄρθρα τοῦ Γαλλικοῦ Ποινικοῦ Κώδικος τὰ ἀφορῶντα εἰς τὰ καλούμενα delits de coalition κατηγορήθησαν κατὰ τὸ 1864. Ἡ νομικὴ ὁμως φύσις τῆς ἀπεργίας καὶ ἡ ἔκτασις τοῦ περιεχομένου αὐτῆς ἠμφισβητοῦντο ζωηρῶς μέχρι τοῦ 1946. Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο, ἐπικειμένης τῆς ἀνασυντάξεως τῆς 4ης Γαλλικῆς Δημοκρατίας, εἶδον τὸ φῶς δύο σημαντικώταται καταστατικαὶ διατάξεις. Ἡ πρώτη περιείχετο εἰς τὸ ἄρθρον 32 τῆς «Declaration des Droits» τοῦ Ἀπριλίου 1946 τὸ ὁποῖον ὥριζεν ὅτι «τὸ δικαίωμα τῆς ἀπεργίας ἀναγνωρίζεται εἰς πάντας» (le droit de grève est reconnu à tous). Ἡ δευτέρα ἀναγράφεται εἰς τὸ περιφημον προοίμιον (preamble) τοῦ Γαλλικοῦ Συντάγματος τῆς 27ης Ὀκτωβρίου 1946, καθ' ὃ «τὸ δικαίωμα τῆς ἀπεργίας ἀσκεῖται ἐν τῷ πλαίσιῳ τῶν νόμων οἱ ὁποῖοι τὸ ρυθμίζουν» (le droit de grève s'exerce dans le cadre des lois qui le réglementent). Καὶ τοιοῦτος νόμος, ρυθμίζων ἐν πολλοῖς τὸ θέμα, ἐξεδόθη τὴν 11ην Φεβρουαρίου 1950, ἀναφερόμενος εἰς τὸ σύστημα τῶν συλλογικῶν συμβάσεων καὶ εἰς τὴν διαδικασίαν τῆς ἐπιλύσεως τῶν συλλογικῶν διαφορῶν ἐργασίας. Εἶναι ὁ νόμος ὁ ὁποῖος ὀρίζει, τὸ πρῶτον ἐν Γαλλίᾳ, διὰ θετικῆς διατάξεως, ὅτι ἡ ἀπεργία δὲν λύει τὴν σύμβασιν ἐργασίας, παρεκτός βαρέος πταίσματος ἀποδοτέου εἰς τὸν ἀπεργόν. Τὸ Γαλλικόν, συνεπῶς, Σύνταγμα εἶναι τὸ πρῶτον Σύνταγμα τὸ ὁποῖον ρητῶς καὶ πανηγυρικῶς ἀναγνωρίζει, μεταξὺ τῶν ἄλλων δικαιωμάτων τοῦ πολίτου, καὶ τὸ δικαίωμα τῆς ἀπεργίας. Δικαίωμα ἄλλως τε ὄχι ἀπό-

λυτον ἄλλ' ὑποκείμενον εἰς ρύθμισιν, κατὰ τὴν βασικὴν ἀρχὴν τοῦ Δικαίου καθ' ἣν: ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ ἄσκησις παντὸς δικαιώματος παύουν προστατευόμενα ὁσάκις καταλήγουν εἰς ἀναίρεσιν τῆς ἐλευθερίας τῶν ἄλλων πολιτῶν ἢ γίνεται κακόβουλος ἢ καταχραστικὴ ἄσκησις αὐτῶν.

Παρ' ἡμῖν, τὸ δίκαιον τῆς ἀπεργίας ὑπέστη ἀνάλογον ἐξέλιξιν: Μέχρι τοῦ 1920 τὸ ἄρθρ. 167 τοῦ Ποινικοῦ Νόμου ἀηγόρευε τὴν παρὰ τῶν ἐργατῶν δμῶν δικὴν παῦσιν τῆς ἐργασίας ἢ τὴν πρόκλησιν πρὸς ἀπεργίαν. Τὸ ἄρθρον τοῦτο καταργήθη διὰ τοῦ νόμου 2111/1920. "Ἐκτοτε, βαθμιαίως καὶ ἐμμέσως, ἡ νομοθεσία ἡμῶν κατηυθύνθη πρὸς τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἀπεργίας ὡς δικαιώματος, δικαιώματος ὑποκείμενου βεβαίως εἰς ρύθμισιν καὶ περιοριζομένου ἐκ λόγων γενικωτέρων δημοσίου ἢ ἐθνικοῦ συμφέροντος. "Ἄξιοι ἰδιαιτέρας ὡς πρὸς τὸ σημεῖον τοῦτο μνείας εἶναι αἱ διατάξεις τοῦ νέου μας Ποινικοῦ Κώδικος, τοῦ ὁποίου ἡ ἰσχὺς ἤρξατο ἀπὸ 1ης Ἰανουαρίου 1951. Διὰ τῶν ἀρθρῶν 293 - 296 τοῦ Ποινικοῦ Κώδικος κολάζεται ποινικῶς ἡ ἀπεργία ἢ ἐκδηλουμένη εἰς καταστήματα ἢ ἐγκαταστάσεις ἐξυπηρετούσας τὴν εἰς τὸ κοινὸν προμήθειαν ἄρτου, ὕδατος, φωτισμοῦ, θερμότητος ἢ κινητηρίου δυνάμεως, ὅταν κηρύσσεται ἄνευ ἐγκαίρου πρὸς τὸν ἐργοδότην καὶ τὴν οἰκείαν ἀρχὴν προειδοποιήσεως ἢ ὅταν παρατείνεται κακοβούλως, ἐφ' ὅσον ὁμως παράγεται ἐκ τούτου κατάστασις κοινῆς ἀνάγκης.

Τὸ θέμα τῆς ἀναγνώρισεως τῆς ἀπεργίας ὡς δικαιώματος καὶ τῆς ἐκτάσεως τοῦ περιεχομένου αὐτῆς ἀπετέλεσεν ἀντικείμενον εἰδρυτάτων καὶ λίαν ἐνδιαφεροσῶν συζητήσεων εἰς τὴν Συνταγματικὴν Ἐπιτροπὴν τῆς 4ης Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς τῆς προελθούσης ἐκ τῶν ἐκλογῶν τοῦ 1946, προκειμένου νὰ κριθῆ εἰς τὴν πῶς ἔπρεπε νὰ ρυθμισθῆ τὸ ζήτημα ὑπὸ τοῦ νέου Συντάγματος.

Δὲν δύναμαι νὰ εἰσέλθω εἰς ἀνάλυσιν τῶν συζητήσεων αὐτῶν ἀλλὰ θὰ μοὶ ἐπιτραπῆ νὰ συνοψίσω δι' ὀλίγων μόνον τὰς ἐκτεθείσας «θέσεις».

1) Ὑπῆρξαν οἱ ὑποστηρίζαντες ὅτι τὸ δικαίωμα τῆς ἀπεργίας εἶναι ἱερὸν καὶ ἀπαραβίαστον ἐφ' ὅσον τελοῦμεν εἰσέτι ὑπὸ φιλελεύθερον ἀστικὸν οἰκονομικὸν καθεστῶς, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἡ ἀρχὴ τῆς ἐλευθερίας καὶ ἡ ἀτομικὴ πρωτοβουλία (ἀπὸ τῆς πλευρᾶς πάντων τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς) ἀποτελεῖ τὸν κανόνα, ἡ δὲ ἐπέμβασις τοῦ Κράτους εἰς τὰ οἰκονομικὰ ζητήματα συνιστᾷ ἐκτροπὴν. Οἱ ὑποστηρικταὶ τῆς ἀπόψεως ταύτης ἐζήτησαν τὴν ρητὴν καὶ ἀπεριόριστον κατοχύρωσιν τοῦ δικαιώματος τῆς ἀπεργίας, διὰ τῆς ἀναγραφῆς ἐιδικῆς πρὸς τοῦτο διατάξεως ἐν τῷ σχεδίῳ τοῦ Συντάγματος.

2) Ἄλλοι, ἀντιλέγοντες, ὑπεστήριξαν ὅτι παρῆλθε πλέον ὁ καιρὸς καθ' ὃν τὸ φιλελεύθερον Κράτος ἦτο ἀδιάφορος παρατηρητῆς τῶν συγκρούσεων κεφαλαίου καὶ ἐργασίας χωρὶς νὰ ἐπεμβαίνει εἰς τὴν ρύθμισιν τῆς ἐργασιακῆς σχέσεως. Ἦδη τὸ Κράτος διὰ σειρᾶς μέτρων ἀπαγορεύει εἰς τοὺς ἐργοδότης νὰ κἀμνουν κατάχρησιν τῆς οἰκονομικῆς τῶν δυνάμεως εἰς βᾶρος τῶν ἐργαζομένων καὶ νὰ ἐπιβάλλουν ὄρους ἐργασίας ἀνθυγιεινοὺς ἢ ἐπαχθεῖς. Τὸ Κράτος ὑποχρεώνει τοὺς ἐργοδότης εἰς σημαντικὰς εἰσφορὰς χάριν τῆς κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως, εἰς πληρωμὴν ἀμοιβῶν κατὰ τὰς ἐτησίας διακοπὰς τῶν ἐργαζομένων, δώρων κατὰ τὰς εορτὰς κ.ο.κ. Ἐκ τούτου συνάγεται ὅτι ἡ ρυθμιστικὴ ἀρμοδιότης τῆς Πολιτείας δύναται νὰ ἐκτείνεται καὶ μέχρι περιορισμοῦ ἢ καὶ καταργήσεως τοῦ δικαιώματος τῆς ἀπεργίας, ὁσάκις ἡ ἄσκησις τούτου δύναται νὰ ὀδηγήσῃ εἰς ἐξάρθρωσιν τῆς οἰ-

κοινωνικῆς ὀργανώσεως τῆς Χώρας καὶ νὰ παρεμποδίσῃ τὴν εὐημερίαν τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου. Πράγματι, ἐκτεταμέναι λειτουργίαι τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, ὅπως αἱ συγκοινωνίαι, ὁ φωτισμός, ἡ ὑδρευσις, ἡ παραγωγή καὶ διανομὴ τοῦ ἄρτου, δὲν ἀφοροῦν περιορισμένως τοὺς εἰς τὰς ἀντιστοίχους ἐπιχειρήσεις ἐργαζομένους καὶ τοὺς ἐργοδότας των. Εἶναι βαθέως συνυφασμένα πρὸς τὴν κίνησιν ὀλοκλήρου τῆς κοινωνικῆς καὶ κρατικῆς μηχανῆς καὶ τὴν ἐξυπηρέτησιν τοῦ λαοῦ, ὥστε νὰ μὴ δύναται ἡ ἔναντι τοῦ συνόλου ἐλαχίστη μειονότης τῶν ἐργαζομένων εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις ταύτας νὰ παραλύσῃ δι' ἀπεργιῶν καὶ ἀναστατώσεων τὴν κίνησιν, διατροφήν καὶ εὐημερίαν του. Τὸ ἐπιχείρημα θὰ ἦτο πράγματι ἀποφασιστικόν, ἐὰν ἡ κοινωνικὴ καὶ οἰκονομικὴ συγκρότησις ἐνὸς τόπου ἦτο τοιαύτη ὥστε ὁ καθορισμός τῆς ἀμοιβῆς τῆς ἐργασίας καὶ τῶν ὑπηρεσιῶν (μισθοὶ καὶ ἡμερομίσθια) καὶ εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις ταύτας νὰ μὴ γίνεται βάσει τῶν κριτηρίων τοῦ κρατοῦντος κεφαλαιοκρατικοῦ συστήματος ὑπὸ τῶν προϊσταμένων τῶν ἰδιωτικῶν τούτων ἐπιχειρήσεων, κριτηρίων τὰ ὅποια, ἐν τελευταία ἀνάλυσει, διαμορφώνουν τὴν ἀμοιβὴν τῆς ἐργασίας, ὅπως τὴν τιμὴν οἰουδήποτε κοινῦ ἐμπορεύματος, ἀλλὰ βάσει ἄλλων κοινωνικῶν καὶ οἰκονομικῶν κριτηρίων, ἀποβλεπόντων ὄχι εἰς τὴν συγκοιμηδὴν ἀτομικῶν κερδῶν ἀλλὰ εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τοῦ καταναλωτικοῦ κοινῦ: Ἐὰν δηλ. δὲν ἦτο ἡ ἀποδοτικότης τῶν ἐπιχειρήσεων (rentabilité) τὸ κίνητρον καὶ ὁ σκοπὸς των ἀλλ' ἡ κοινωνικὴ αὐτῶν ὠφελιμότης καὶ παραγωγικότης (productivité).

Διὰ νὰ παρακάμψουν καὶ τὴν κριτικὴν ταύτην οἱ ὑποστηρικταὶ τῆς δευτέρας ἀπόψεως ἐπὶ τοῦ δικαιώματος τῆς ἀπεργίας, τῆς ἀναγνωρίσεως δηλ. ρυθμιστικοῦ δικαιώματος τῆς Πολιτείας, ἐδανείσθησαν μίαν ἐπιτυχῆ, πράγματι, διατύπωσιν ἐκ τοῦ Μεξικανικοῦ Συντάγματος τοῦ 1917 καθ' ἣν, «ἡ ἀπεργία εἶναι νόμιμος εἰς τὴν περίπτωσιν μόνον καθ' ἣν ἔχει σκοπὸν τὴν ἐπίτευξιν, μεταξύ τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς, ἰσορροπίας φερούσης εἰς ἀρμονίαν τὰ δικαιώματα τῆς ἐργασίας καὶ τοῦ κεφαλαίου». Ἡ διατύπωσις, εἶναι ἐπαγωγὸς ἀλλ' ἔχει τὸ μέγα μειονέκτημα νὰ ἀφήνῃ εἰς τὴν διακριτικὴν ἐξουσίαν τῆς Κυβερνήσεως, καὶ συνεπῶς, ὅπου ὑπάρχουν κοινοβουλευτικὰ πολιτεύματα, εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ ἐκάστοτε πλειοψηφοῦντος κόμματος, ἐὰν θὰ ἐπιτρέπῃ ἢ ὄχι τὴν ἀπεργίαν. Ἀποτέλεσμα θὰ ἦτο ὅτι πᾶσα ἀπεργία θὰ προσελάμβανε πολιτικὸν χαρακτῆρα καὶ θὰ μετεπίπτωμεν ἢ εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν ἢ εἰς τὴν κατασυκοφάντησιν. Εἶναι, μάλιστα, χαρακτηριστικὸν ὅτι, πλὴν ἐλάχιστων ἐξαιρέσεων, σύσσωμος ἡ Ἐπιτροπὴ ἐτάχθη κατὰ τῶν ἀπεργιῶν τῶν ἔχουσῶν πολιτικὸν χαρακτῆρα, ἐὰν δὲ δὲν κατέληξεν εἰς τὴν ρητὴν ἀπαγόρευσιν αὐτῶν, τοῦτο ὀφείλεται ἀκριβῶς εἰς τὰς δυσχερείας αἵτινες ἐν τῇ πράξει ἀνακύπτουν προκειμένου νὰ εὑρεθῇ τὸ προέχον στοιχεῖον μιᾶς ἐργατικῆς ἐξεγέρσεως, ἂν δηλαδὴ εἶναι οἰκονομικὸν ἢ πολιτικόν.

3) Ὑπῆρξαν τέλος τρίτοι, μεταξύ τῶν ὁποίων καὶ ἡμεῖς, ὡς εἰσηγητής, οἵτινες ὑπεστήριξαν τὴν ἀκόλουθον θέσιν :

Αἱ Πολιτεῖαι, καὶ εἰδικώτερον ἡ Ἑλληνικὴ, δὲν ἔχουν φθάσει ἀκόμη εἰς τοιοῦτον σημεῖον τελειώσεως ὥστε νὰ κυριαρχοῦν τῶν οἰκονομικῶν δυνάμεων καὶ νὰ τὰς κατευθύνουν πρὸς ὑπερατομικοὺς καὶ κοινωνικοὺς σκοποὺς. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἀντίθετον δὲν εἶναι ὀρθόν. Τὰ ἀτομικὰ ἢ ταξικὰ οἰκονομικὰ συμφέροντα δὲν κυριαρχοῦν ἐπίσης σήμερον ἐπὶ τῶν Κρατῶν. Ἐπηρεάζουν ἀσφαλῶς τὰ κόμματα καὶ ἐμμέσως τὴν Διοίκησιν καὶ τὸ Κράτος ἀλλὰ δὲν τὰ κατευθύνουν. Αἱ σύγχρονοι δημοκρατικαὶ

πολιτεία ἔχουν ἀποκτήσει εὐρὴ περιθώριον ἀνεξαρτησίας ἔναντι τοῦ ἰδιωτικοῦ κεφαλαίου καὶ χειραφετοῦνται ὁσημέραι περισσότερον ἀπὸ τὰς ἐπιδράσεις του. Ἡ καθολικὴ ψηφοφορία, ἡ δύναμις τῶν μεγάλων ἀριθμῶν, ἡ προϋῶσα πνευματικὴ καὶ πολιτικὴ διαπαιδαγώγησις τῶν μέσων καὶ κατωτέρων ἀστικῶν τάξεων ὡς καὶ τῶν καθ' αὐτὸ ἐργατικῶν τάξεων καὶ τέλος ἡ συνειδητοποίησις καὶ ὁ ἀποχωρισμὸς τῶν μικρῶν ἰδιοκτητῶν καὶ παραγωγῶν (χωρικῶν, βιοτεχνῶν, ἐπαγγελματιῶν, ὑπαλλήλων κ.ο.κ.) ἀπὸ τὸν κύκλον τῶν φορέων τοῦ μεγάλου κεφαλαίου, ἔχουν διαφοροποιήσει βαθύτατα τὸ σημερινὸν Κράτος, ὥστε βασίμως νὰ δύναται νὰ ὑποστηριχθῆ ὅτι ἐξ ἴσου, ἂν μὴ περισσότερον, τοῦτο ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὰ ἐργατικά καὶ μικροαστικά στοιχεῖα τῆς οἰκονομίας παρὰ ἀπὸ τὰ συνησιωμένα συμφέροντα τῶν μεγάλων παραγωγῶν.

Κατὰ ταῦτα, ἐν ᾧ μέτρῳ τὸ Κράτος καθίσταται τὸ ἴδιον φορεὺς οἰκονομικῆς δραστηριότητος, εἴτε μεταβαλλόμενον εἰς ἐργοδοτὴν εἴτε κατευθύνον ἀποφασιστικῶς τομεῖς τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς, συνυφασμένους μὲ τὴν ἐξυπηρέτησιν εὐρυτέρων κοινωνικῶν ἢ ἐθνικῶν ἀναγκῶν, ἐν ᾧ μέτρῳ δηλ. προχωρεῖ ἡ ἐθνικοποίησις ἢ ὁ οὐσιαστικὸς ἔλεγχος τῶν μονοπωλιακῶν ἢ κοινῆς ὠφελείας ἐπιχειρήσεων, δύναται ἀσφαλῶς τὸ Κράτος νὰ ἐπεμβαίη, νὰ ρυθμίξῃ καὶ νὰ ἀπαγορεύῃ, ἐν ἀνάγκῃ, τὴν ἀπεργίαν. Τοῦτο δέ, ἐν ὀνόματι αὐτῆς ταύτης τῆς ἐννοίας του ὡς ἠθικῆς ὄντοτῆτος ὑπερκειμένης τῶν ἀτόμων, τῶν ὁμάδων καὶ τῶν κοινωνικῶν τάξεων καὶ ὡς ἀντιλήπτορος τοῦ γενικοῦ καλοῦ καὶ τῶν ὑπερέτερων καὶ διηνεκῶν συμφερόντων τοῦ Ἔθνους. Ὑπὸ τὴν ἐννοίαν ταύτην δύναται νὰ ἀπαγορεύῃ ὄχι μόνον τὴν ἀπεργίαν τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων (γεγονὸς ἐφ' οὗ οὐδεμία ὑπῆρξεν ἀντιγνωμία ἐν τῇ Ἐπιτροπῇ)—ἀπαγόρευσιν τὴν ὁποίαν, πλὴν τῶν ἀνωτέρω λόγων, θεμελιούν καὶ ἕτεροι, ἐπίσης σοβαροί, ἀναγόμενοι εἰς τὴν ἐξουσιαστικὴν φύσιν τῆς ὑπαλληλικῆς σχέσεως—ἀλλὰ καὶ οἰανδήποτε ἄλλην ἀπεργίαν εἰς ἐπιχειρήσεις κρατικοποιημένας ἢ κοινῆς ὠφελείας, τὰς ὁποίας ὅμως πράγματι ἐλέγχει οἰκονομικῶς καὶ διοικητικῶς.

Πέραν τούτου, οἰαδήποτε ἐπέμβασις τοῦ Κράτους πρὸς παρεμπόδισιν τῆς ἀπεργίας ἀποτελεῖ ἀνεπίτρεπτον παρέμβασίν του καὶ καταλήγει εἰς τὴν ἀντιδημοκρατικὴν προστασίαν τῶν οἰκονομικῶς ἰσχυρῶν καὶ τῶν κοινωνικῶν προνομίων.

Οὗχ ἦττον, ἐπειδὴ καὶ μία ἐπιτυχοῦσα ἀκόμη ἀπεργία ἀποτελεῖ φθορὰν μεγάλων οἰκονομικῶν ἀγαθῶν καὶ ἔχει θλιβερούς, πολλὰκις, ἀντικτύπους ἐπ' αὐτῶν τῶν ἐργαζομένων καὶ τοῦ καταναλωτικοῦ κοινοῦ, ὀρθὸν καὶ φρόνιμον θὰ ἦτο ὅπως καθιερωθῆ ἡ ἀρχὴ τῆς διατησίας ἐφ' ὅλων τῶν συλλογικῶν διαφορῶν, ἐπιφυλασσομένης βεβαίως τῆς εὐχερείας τῶν ἐργατῶν νὰ ἀπεργήσουν, ἐὰν δὲν τοῖς ἱκανοποιεῖ ἡ διατητικὴ ἀπόφασις ἢ δὲν ἐκτελεῖται αὕτη ἐκ μέρους τοῦ ἐργοδότη.

Πᾶσαι αἱ ἀνωτέρω ἀπόψεις συνεζητήθησαν καὶ ὑπεστηρίχθησαν ἐρωμένως καὶ διὰ μακρῶν εἰς τὴν ἐπὶ τῆς ἀναθεωρήσεως τοῦ Συντάγματος Ἐπιτροπῇ ἄλλ' οὐδεμία ἐπεβλήθη. Ἀντιθέτως, ἀλληλοεξουδετερώθησαν. Οὕτω, ἀφῆθη ἐλευθερία εἰς τὸν συντεταγμένον νομοθέτην νὰ ρυθμίξῃ ἐκάστοτε τὰ τῆς ἀπεργίας, ἀναλόγως τῶν κρατουσῶν ἠθικῶν, πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν ἀντιλήψεων, χωρὶς ἐννοεῖται ἡ τοιαύτη ρύθμισις νὰ δύναται νὰ φθάσῃ μέχρι ἀναιρέσεως τῆς ἀρχῆς τῆς ἐλευθερίας τῆς ἀπεργίας. Δὲν ἐγένετο μάλιστα δεκτόν, παρὰ τὴν διαδηλωθεῖσαν

όμοιότητα, να υπάρξει ρητή απαγόρευσις τῆς ἀπεργίας τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων εἰς τὸ ὑπὸ συζήτησιν ἄρθρον, κριθέντος ὅτι τὸ ζήτημα ἐλύθη, ἔστω καὶ ἐμμέσως, διὰ τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρου 6 τοῦ σχεδίου τῆς Ἐπιτροπῆς (ἄρθρ. 6 §3) τῆς καθιερούσης τὴν εὐχέρειαν τῆς διὰ νόμου ἀπαγορεύσεως ἢ ὑποβολῆς εἰς περιορισμοὺς τοῦ δικαιώματος τοῦ συνεταιρίζεσθαι εἰς τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους καὶ τοὺς ὑπαλλήλους νομικῶν προσώπων καὶ ὀργανισμῶν δημοσίου δικαίου.

Ἱστορικῶς, τέλος, ἡ καθιέρωσις τῆς ἀπεργίας ὡς δικαιώματος τῶν ἐργαζομένων προκύπτει παρ' ἡμῖν ἐκ τῶν κάτωθι διατάξεων :

1. Ἐκ τῆς διὰ τοῦ Ν. 2111 (1920) καταργήσεως τοῦ ἄρθρ. 167 τοῦ Ποιν. Νόμου τοῦ ἀπαγορεύοντος τὴν παρὰ τῶν ἐργατῶν παῦσιν τῆς ἐργασίας ἢ τὴν πρόκλησιν πρὸς ἀπεργίαν.

2. Ἐκ τοῦ ἄρθρου 8 τοῦ Ν. 2151 (1920) τοῦ καθιεροῦντος ὑποχρέωσιν τῆς μονίμου ἢ προσωρινῆς διοικήσεως τοῦ σωματείου ὅπως, ἔστω καὶ ἐὰν τελεῖ ὑπὸ παραίτησιν, καλέσῃ ἐντὸς 48 ὥρων ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἀπεργίας γενικὴν συνέλευσιν τῶν μελῶν πλὴν ἂν ἡ ἀπεργία ἀπεφασίσθῃ ὑπὸ γενικῆς συνελεύσεως τοῦ σωματείου, τὸ πολὺ πρὸ ὀκτῶ ἡμερῶν συνελθούσης.

3. Διὰ τῶν Νόμων 3453 (1928) καὶ 5458 (1932) ἀπηγορεύθη εἰδικῶς ἡ παρὰ τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων καὶ ὑπηρετῶν παντὸς βαθμοῦ καὶ κλάδου ὁμαδικὴ ἐγκατάλειψις τῆς ἀσκήσεως τῆς ἀνατεθείσης αὐτοῖς ὑπηρεσίας ἢ ἡ ἐκ προθέσεως ὁμαδικὴ παραμέλησις τῆς ἐκτελέσεως τῶν ὑπηρεσιακῶν αὐτῶν καθηκόντων. Ἡ τοιαύτη ὁμως ἀπαγόρευσις τῆς ἀπεργίας ὡς πρὸς τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους τεκμηριοῖ ἀμαχίτως τὸ δικαίωμα τῆς ἀπεργίας ὡς πρὸς τοὺς ἰδιωτικοὺς ὑπαλλήλους καὶ ἐργάτας.

4. Τὸ ἄρθρον 10 τοῦ Α. Ν. «περὶ συλλογικῶν διαφορῶν ἐργασίας» ὀρίζει ὅτι μετὰ τὴν παρέμβασιν τοῦ ἀρμοδίου ὑπαλλήλου τοῦ Ὑπουργείου Ἐργασίας πρὸς ἐπίλυσιν τῆς ἀνακυπτούσης συλλογικῆς διαφορᾶς ἀπαγορεύεται πᾶσα προσπάθεια τῶν ἐνδιαφερομένων πρὸς ἐκβιασμόν εὐνοϊκῆς ὑπὲρ αὐτῶν λύσεως διὰ διακοπῆς τῆς ἐργασίας.

Τοῦτο ὑποδηλοῖ προσωρινὴν ἀναστολὴν τῆς ἀσκήσεως τοῦ δικαιώματος τῆς ἀπεργίας μέχρι τερματισμοῦ τῆς ἐκδηλωθείσης διενέξεως, ἥτις ἄσκησις δύναται νὰ ἐπαναληφθῇ οἰαδήποτε καὶ ἂν εἶναι ἡ διαιτητικὴ ἀπόφασις, εἴτε ἐπικυρωθῇ αὕτη εἴτε ὄχι, ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Ἐργασίας, διὰ νὰ κηρυχθῇ ἐκτελεσθῆ.

5. Ἐκ τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 2 τοῦ Α. Ν. «περὶ ἀδειῶν κτλ.» καθ' ἣν ἂν θεωρεῖται ὡς χρόνος μὴ ἀπασχολήσεως καὶ δὲν συμψηφίζεται ὡς χρόνος ἀδείας τῆς περιπτώσεως ἀσθενείας, στρατεύσεως ἢ ἀνωτέρας βίας, καὶ ἡ ἀπεργία.

6. Τὸ Γ' Ψήφισμα (1946) τῆς Δ' Ἀναθ. Βουλῆς ἐπιβάλλει εἰς τοὺς ὑπαλλήλους καὶ ἐργάτας τοὺς ἀσχολουμένους εἰς ἐργασίας γενικωτέρας σημασίας, ὅπως αἱ μεταφοραὶ, ἡ προμήθεια ἄρτου, ὕδατος, φωτισμοῦ, θερμότητος, κινητηρίου δυνάμους κτλ., νὰ εἰδοποιοῦν πρὸ πάσης κηρύξεως ἀπεργίας καὶ τουλάχιστον τρεῖς ἡμέρας ἐνωρίτερον, τὸν τε ἐργοδότην καὶ τὴν Ἀστυνομικὴν Ἀρχήν. Οὕτω ἀναγνωρίζεται, ἐμμέσως, ἡ ἀπεργία ὡς δικαίωμα.

Ἰδιαιτάτα ὁμως, τὸ ψήφισμα ΛΘ' τῆς 7ης Δεκεμβρίου 1947 ἀναγνωρίζει ὡς δικαίωμα τῆς ἀπεργίας ὡς δικαίωμα. Διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν ὁμιλεῖ *expressis verbis* περὶ «δικαιώματος ἀπεργίας» ἀφ' ἑτέρου δέ, ἐν συνειδήσει ὅτι τὸ δικαίωμα τοῦτο

είναι συνταγματικῶς κατοχυρωμένον, κατέφυγεν εἰς τὴν διὰ ψήφισματος δηλ. διὰ διατάξεως ἐπηξημένης τυπικῆς δυνάμεως προσωρινὴν ἀπαγόρευσιν τῆς ἀσκήσεως τοῦ δικαίωματος τούτου. Τοιαύτη δ' ἦτο ἡ συνείδησις τῆς βαρείας συνταγματικῆς ἐκτροπῆς τὴν ὁποίαν συνίστα τὸ ΛΘ' ψήφισμα (ὅπερ ὡς γνωστὸν οὐδέποτε ἐψηφίσθη) ὥστε ἐντὸς πενταμήνου ἀπὸ τῆς ἐσχίστης τοῦ ἤ Δ' Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς κατήγγησε τοῦτο διὰ τοῦ ψηφίσματος ΝΕ' τῆς 27ης Μαΐου 1948, ὅπερ χαρακτηριστικῶς ἀνέφερεν ὅτι «καταργεῖται τὸ ψήφισμα περὶ ἀναστολῆς τοῦ δικαίωματος τῆς ἀπεργίας».

Συναφῶς πρὸς τὴν νομιμότητα τῆς ἀπεργίας καὶ τὴν ἔκτασιν τῆς ἀναγνωρίσεως καὶ κατοχυρώσεως αὐτῆς ἀνεφύησαν δύο σοβαρὰ καὶ πολυσυζητηθέντα ζητήματα: α) Πῶς θὰ συμβιβασθῆ ἡ ἀπεργία πρὸς τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἐργασίας. Τὸ θέμα ἀφορᾷ τὸ μὲν εἰς τὴν θέσιν τῶν λεγομένων ἀπεργοσπαστῶν, τὸ δὲ ὠρισμένα μέτρα λαμβανόμενα ὑπὸ τῶν ἀπεργῶν πρὸς διευκόλυνσιν καὶ ἐπιτυχίαν τῆς ἀπεργίας. Καὶ β) τὴν λεγομένην δημοκρατικοποίησιν τῆς ἀπεργίας (*démocratisation de la grève*). Κατ' ἀρχὴν ἀναγνωρίζεται ὅτι ὅπως εἰς ἐργάτης ἢ πολλοὶ ὁμοῦ δύνανται νὰ ἀπεργήσουν ἐλευθέρως, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον εἰς ἢ πλείονες ἐργάται δύνανται νὰ μὴ μετέσχουν τῆς ἀπεργίας καὶ ὄχι μόνον τοῦτο ἀλλὰ νὰ ἀξιῶσιν ὅπως προστατευθοῦν εἰς τὴν τοιαύτην στάσιν των. Τὸ δικαίωμα ἐνὸς ἐργάτου ὅπως ἐργασθῆ, ἔλεγεν ὁ Waldeck-Rousseau, εἶναι ἕξ ἴσου σεβαστὸν ὅσον καὶ τὸ δικαίωμα δεκακισχιλίων ἄλλων νὰ ἀπεργήσουν. Τὸ δικαίωμα ἀπεργίας, ἔλεγεν ἕξ ἄλλου ὁ Κλεμανσώ, δὲν εἶναι καὶ δικαίωμα ροπαλοῦ (*droit à la matraque*), ὑπονοῶν διὰ τοῦ ὄρου τούτου ὅτι οἱ ἀπεργοὶ δὲν δικαιοῦνται νὰ θέτουν φρουροὺς καὶ νὰ παρεμποδίζουσιν τοὺς ἐπιθυμοῦντας νὰ ἐργασθοῦν, ἢ νὰ μετέρχονται βίαν κατὰ τῶν συναδέλφων των οἱ ὁποῖοι μεταβαίνουν εἰς τὴν ἐργασίαν. Αἱ ἀρχαὶ αὗται τῆς κατοχυρώσεως τῆς ἐλευθερίας τῆς ἐργασίας ἐτύγγανον μέχρι πρότινος γενικῆς ἀποδοχῆς. Ἐν ὅμως νέον γεγονός, ἀναφανέν ἤδη πρὸ τοῦ πολέμου κυρίως ὅμως κατὰ τὰ τελευταῖα μεταπολεμικὰ ἔτη, ἤλθε νὰ θέσῃ τὸ ζήτημα ἐπὶ νέας βάσεως. Τὸ νέον τοῦτο γεγονός εἶναι ἡ λεγομένη δημοκρατικοποίησις τῆς ἀπεργίας (*démocratisation de la grève*). Ἐρωτᾶται δηλαδή: Εἰς τὰς ἀπεργίας ἐκεῖνας τῶν ὁποίων ἡ κήρυξις ἀπετέλεσεν ἀντικείμενον συζητήσεων καὶ ἀποφάσεων λαμβανομένων διὰ ψηφοφορίας ἐντὸς τῶν κυριάρχων γενικῶν συνελεύσεων τῶν ἐργατικῶν σωματείων, ἐπιτρέπεται ἡ στάσις τῆς μειοψηφίας νὰ παρακολῆ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἐπιλύσεως τῶν ἐργατικῶν αἰτημάτων; Δὲν θὰ ἔπρεπεν οἱ δι' ἐπὶ τὰς ἀπέσταται, ἔφ' ὅσον εἶχον τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀναπτύξουσιν τὰς ἀπόψεις των αἱ ὁποῖαι ὅμως δὲν ἐπεκράτησαν, δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ὑποταχθοῦν εἰς τὴν γνώμην τῆς πλειοψηφίας καὶ νὰ ἀπόσχουν τῆς ἐργασίας ὅπως καὶ οἱ λοιποὶ ἐργάται;

Ἄλλα καὶ ἐκεῖ ὅπου δὲν γίνεται πρὸ τῆς κηρύξεως τῆς ἀπεργίας ψηφοφορία ἀλλ' εἴτε δίδεται ἐξουσιοδότησις ἐν λευκῷ εἰς τὴν Διοίκησιν τοῦ Σωματείου εἴτε μόνη τῆς ἢ Διοικήσεως—προερχομένη ἐξ ἐκλογῶν καὶ ἐκφράζουσα τὴν εἰκαζομένην θέλησιν τῶν μελῶν τοῦ Σωματείου—προβαίνει εἰς τὴν κήρυξιν τῆς ἀπεργίας, δύνανται οἱ μειοψηφοῦντες νὰ ματαιώσουν διὰ τῆς στάσεώς των τὴν ἰκανοποίησιν τῶν ἐργατικῶν διεκδικήσεων;

Ἐρωτική ἀπάντησις ἐπὶ τῶν ἐρωτημάτων τούτων δὲν ἔχει ἀκόμη δοθῆ. Τὰ

ἐπιπροσθούντα ἐμπόδια εἶναι κυρίως δύο : πρῶτον ὅτι ἐφ' ὅσον αἱ ἡμέραι ἀπεργίας δὲν συνεπάγονται τὴν καταβολὴν τῶν ἀντιστοίχων ἡμερομισθίων οὐδεὶς δύναται νὰ ὑποβάλῃ τὸν ἐργάτην εἰς ἀναγκαστικὴν στέρῃσιν ἢ ὁποῖα, ὅταν ἰδίως ἢ ἀπεργία παρατείνεται, δύναται νὰ εἶναι κατ' ἐξοχὴν ὀδυνηρὰ διὰ τὰς ἀσθενεῖς ἢ πολυμελεῖς ἐργατικὰς οἰκογενείας. Τὸ ἐπιχείρημα χάνει βεβαίως τὴν ἀξίαν του ὁσάκις τὰ ταμεῖα τῆς ἐπαγγελματικῆς ὀργανώσεως τῶν ἀπεργῶν εἶναι ἀρκετὰ ἰσχυρὰ ὥστε νὰ καταβάλουν αὐτὰ τὰ ἡμερομίσθια τῶν ἡμερῶν ἀπεργίας. Τοῦτο ὁμως δὲν συμβαίνει συνήθως εἰς τὴν πράξιν.

Τὸ δεύτερον ἐμπόδιον εἶναι μορφῆς μᾶλλον πολιτικῆς ἢ σκοπιμότητος. Στηρίζεται εἰς τὸ ἐπιχείρημα τοῦ κινδύνου ἐκτροπῆς τῶν ἀπεργῶν πρὸς μὴ ἐπαγγελματικὰς ἐπιδιώξεις, εἰς τοὺς κλάδους ἰδίᾳ ἐκείνους εἰς τοὺς ὁποίους οἱ κομμουνισταὶ εἴτε θὰ ἀπετέλουν τὴν πλειοψηφίαν τῶν μελῶν εἴτε θὰ ἐπετύγγανον διὰ τῶν γνωρίμων εἰς αὐτοὺς μεθόδων νὰ καταλαμβάνουν τὰς διοικήσεις τῶν σωματείων.

Χαρακτηριστικόν, πάντως, τῶν κρατουσῶν διχογνωμῶν εἶναι ὅτι, εἰς μὲν τὴν Γαλλίαν, ἢ ὁποῖα μ' ὅλα ταῦτα προπορεύεται κατὰ πολὺ εἰς τὰ ζητήματα τῆς ἐρεῦνης καὶ τῆς νομοθεσίας ἐπὶ τῶν ἐργατικῶν ζητημάτων, ἐψηφίσθη προσφάτως εἰδικὸς νόμος διασφαλίζων, μὲ σοβαρὰς μάλιστα κυρώσεις, τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἐργασίας, ὁ νόμος τῆς 6ης Δεκεμβρίου 1947 (*loi tendant à la protection de la liberté du travail*) εἰς δὲ τὴν Ἀμερικὴν, χθεσινὴ ἀκόμη πρότασις τοῦ Προέδρου Ἀϊζενχάουερ πρὸς τὸ Κογκρέσσον, διὰ τῆς ὁποίας ζητεῖται ἡ καθιέρωσις τῆς προσφυγῆς εἰς ψηφοφορίαν πρὸ τῆς κηρύξεως ἢ διαρκούσης τῆς ἀπεργίας, ἀποκρούεται μετ' ἀγανακτήσεως ἐκ μέρους τῶν ἐργατῶν, καὶ ἰδίως τῶν ἡγετῶν τῶν δύο πανισχύρων ἐργατικῶν ὀργανώσεων, τῆς Ἀμερικανικῆς Ὁμοσπονδίας Ἐργατῶν (A. F. L) καὶ τοῦ Κογκρέσσου Βιομηχανικῶν Ὁργανώσεων (C. I. O.).

Σημειοῦμεν ἐπίσης ἐνταῦθα ὅτι εἰς τὸ Βέλγιον, συζητουμένου κατὰ τὸ 1949 σχεδίου νόμου «περὶ ρυθμίσεως τῆς ἀπεργίας», αἱ Ἐργοδοτικαὶ Ὁργανώσεις — αἱ ὁποῖαι δέον νὰ ὁμολογηθῇ ὅτι ἀντεμετώπισαν κατὰ τὰ ἄλλα τὸ θέμα μὲ πραγματικῶς ριζοσπαστικὴν εὐρύτητα ἀντιλήψεων — ἤξισαν τὴν διενέργειαν *referendum* μεταξὺ τῶν ἐργατῶν προκειμένου περὶ λήψεως ἀποφάσεως περὶ ἀπεργίας.

Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ἡ ἄρνησις τῶν Ἐργατικῶν Ὁργανώσεων νὰ ἀναγνωρίσουν τὴν ἀρχὴν τῆς ὑποχρεωτικῆς προσφυγῆς εἰς ψηφοφορίαν ὀφείλεται εἰς τὸν φόβον μήπως, κηρυσσομένης τυχὸν τῆς ἀπεργίας παρὰ τὴν γνώμην τῆς πλειοψηφίας, οἱ ἀπεργοὶ θεωρηθοῦν ὡς τελούντες ἐν πταίσματι, ὡς ἀσκοῦντες δηλαδὴ καταχρηστικῶς τὸ δικαίωμα τῆς ἀπεργίας, γεγονός ὅπερ θὰ εἴχε συνεπείας, ἰδίως ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς λύσεως τῆς συμβάσεως ἐργασίας, διὰ τὰ μᾶλλον ζωντανὰ καὶ μαχητικὰ στοιχεῖα τῆς ἐργατικῆς πρωτοπορίας. Ἡ ὀργάνωσις, ἐξ ἄλλου, τῆς ψηφοφορίας εἰς τὰς μεγάλας ἐργατικὰς ὀργανώσεις παρουσιάζει δύσκολα τεχνικὰ ζητήματα καὶ εἶναι ἐνίοτε ἀσυμβίβαστος πρὸς ὠρισμένας μεθόδους τακτικῆς τῶν ἀπεργῶν, αἱ ὁποῖα χάνουν εἰς πλαστικότητα καὶ ἀποτελεσματικότητα ὅταν εἰσέλθουν εἰς τὸν διοικητικὸν δαίδαλον τῶν ψηφοφοριῶν καὶ τῶν ἀντιρρῆσεων τοῦ κύρους αὐτῶν.

* Ἄλλ' ἐὰν τὸ δικαίωμα τῆς ἀπεργίας ἔχει τύχει σήμερον γενικῆς ἀναγνωρίσεως,

εἴτε ἀμέσως εἴτε ἐμμέσως, γενικὴ εἶναι ἐπίσης ἡ γνώμη ὅτι ὑπάρχουν εἰδικαὶ καὶ ἐξαιρετικαὶ περιπτώσεις κατὰ τὰς ὁποίας ἡ ἄσκησις αὐτοῦ ἢ ἀτονεῖ ἢ δέον νὰ γίνεται ὑπὸ ὠρισμένας προϋποθέσεις. Δὲν πρόκειται μόνον περὶ τῆς γενικῶς γνωστῆς ἀπαγορεύσεως τῆς ἀπεργίας τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων, θέματος ἐπὶ τοῦ ὁποίου δὲν ὑπάρχουν σήμερον πολλὰ ἀντιρρήσεις λόγῳ τῆς ἰδιαζούσης φύσεως τῆς δημοσιούπαλληλικῆς σχέσεως καὶ τῶν ἀνωτέρων συμφερόντων τὰ ὁποία ὑπηρετεῖ ἐν γένει τὸ Κράτος, οὔτε περὶ τῆς ἀπαγορεύσεως τῆς ἀπεργίας ἐν καιρῷ πολέμου, τουλάχιστον, εἰς τοὺς τομεῖς ἐκείνους οἵτινες συνδέονται ἀμέσως ἢ ἐμμέσως πρὸς τὴν Ἑθνικὴν ἀσφάλειαν καὶ ἄμυναν.

Πέραν αὐτῶν, ἐγένετο δεκτόν, ὅτι τὸ δικαίωμα τῆς ἀπεργίας ἀτονεῖ ὡςάκις διακυβεύεται ἡ λειτουργία τῶν ὑπηρεσιῶν αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀπαραίτητοι εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἔθνους (ἡ διατύπωσις αὕτη ἐγένετο δεκτὴ ἀπὸ τὸ Γαλλικὸν Συμβούλιον τῆς Δημοκρατίας κατὰ τὸ 1948) ἢ ὡςάκις ἡ ἀπεργία ἔχει ἐκδήλως πολιτικὸν σκοπὸν, ἀποβλέπει δηλαδὴ εἰς τὴν ἐπιβολὴν τῶν πολιτικῶν ἢ κομματικῶν ἀπόψεων μιᾶς μειοψηφίας ἐπὶ τοῦ κοινοβουλίου καὶ τῆς κυβερνήσεως, ὁργάνων ἄτινα ἐκφράζουν τὴν ἔννοιαν τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας.

Λεπτὰ ὅμως καὶ πολύπλοκα ζητήματα γεννῶνται προκειμένου καθορισμοῦ τῶν ὑπηρεσιῶν ἐκείνων τῶν ὁποίων ἡ ἀπόσκοπος λειτουργία εἶναι ἀπαραίτητος εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἔθνους καὶ τοῦ ὁργάνου ἐκείνου τὸ ὁποῖον θὰ καλεῖται νὰ κρίνη ἐκάστοτε καὶ περὶ τῶν ὑπηρεσιῶν αὐτῶν καὶ περὶ τοῦ ἐὰν ἡ ἀπεργία ἔχει ἐκδήλως πολιτικὸν χαρακτήρα.

Ἡ συζήτησις ἐπὶ τῶν θεμάτων τούτων ὑπῆρξε συγκεχυμένη καὶ ἄγνοος. Δὲν ὠδήγησεν εἰς ἐποικοδομητικὰ συμπεράσματα. Θέτει ἐπὶ τάπητος τὴν ὄλην φιλοσοφικὴν καὶ νομικὴν φεμελίωσιν τῆς ἀπεργίας, καὶ τὸ μόνον τὸ ὁποῖον θὰ ἠδύνατο νὰ εἶπῃ κανεὶς ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει εἶναι ὅτι, ἐν προκειμένῳ, δὲν πρόκειται περὶ νομικῶν κατασκευῶν ἀλλὰ περὶ φαινομένων κοινωνικοῦ καὶ ταξικοῦ δυναμισμού ὁ ὁποῖος ἔχει τὴν προέχουσαν ἀξίαν καὶ δίδει ἐκάστοτε τὴν ἐπικρατοῦσαν λύσιν. Διότι καὶ οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι ἀπεργοῦν, καὶ ἐπιχειρήσεις παροχῆς βασικῶν πρὸς τὸν λαὸν ὑπηρεσιῶν ὡς ἡ κίνησις, αἱ μεταφοραὶ, ἡ ἀρτοδοτήσεις, ὁ φωτισμὸς κ.ο.κ. σταματοῦν τὴν λειτουργίαν των καὶ πολιτικαὶ σαφῶς ἀπεργία τείνουσαι εἰς ἀνατροπὴν τῶν κυβερνητικῶν ἀποφάσεων ἢ καὶ αὐτῶν τῶν κυβερνήσεων, λαμβάνουν χώραν, χωρὶς μ' ὅλα ταῦτα ἐπιζημίους συνεπειὰ διὰ τοὺς ἀπεργούς, ἀντιθέτως μάλιστα, μὲ ἐπιτυχίαν πολλὰκις τῶν σκοπῶν των, ὡςάκις ἡ συσχέτισις τῶν πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν δυνάμεων καὶ οἱ ὅροι ἐν γένει τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας ἐπιτρέπουσιν εἰς τὰ κινήματα ταῦτα νὰ ἐπιτύχουν τοὺς ἀντικειμενικοὺς των σκοπούς.

Δὲν πρέπει ἄλλως τε νὰ ἀρνεῖται κανεὶς ἀ priori πᾶσαν ἀξίαν εἰς τὰ κινήματα ταῦτα. Ἐὰν ἐκεῖ ὅπου λειτουργοῦν ὑγιῶς καὶ εὐθύθμως ἐλεύθεροι δημοκρατικοὶ θεσμοὶ ἀποτελοῦν κατάχρησιν ἢ εἶναι κατ' ἀρχὴν ἀπαράδεκτα μέσα πάλης, δὲν πρέπει νὰ λησμονεῖται μ' ὅλα ταῦτα ὅτι, ἱστορικῶς, μεγάλα καὶ βασικά κατακτήσεις τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς Δημοκρατίας, ὅπως λ. χ. ἡ καθολικὴ μυστικὴ ψηφοφορία καὶ ἡ ὑποχρεωτικὴ ἐκπαίδευσις, εἶναι ἐν πολλοῖς καρποὶ τοιούτων κινήματων.

Ἐπάρχουν τέλος ἀπεργίαι συγκεχωρημένα κατ' ἑαυτάς, αἱ ὁποῖαι ὅμως κατὰ τὴν ἐκδήλωσιν καὶ διὰ τὴν τρόπον τινα νομιμοποίησιν τῶν πρέπει νὰ χωροῦν ὑπὸ ὠρισμένας προϋποθέσεις. Αἱ κυριώτεραι τῶν προϋποθέσεων τούτων εἶναι ἡ ὑποχρέωσις τῆς προειδοποιήσεως ἵνα μὴ δημιουργεῖται ἐκ τῆς κηρύξεως αὐτῶν «κοινὴ ἀνάγκη» ὡς τὴν χαρακτηρίζει ὁ Ἑλληνικὸς Ποιν. Κώδιξ, καὶ ἡ ὑποχρέωσις λήψεως μέτρων ἀσφαλείας πρὸς διαφύλαξιν μηχανημάτων καὶ ἐγκαταστάσεων ἢ ἀποφυγῆς ἀτυχημάτων τῶν προσώπων.

Αἱ ὑποχρεώσεις καὶ προϋποθέσεις ἄλλως τε αὐταί, μαζὶ μὲ τὴν συζητουμένην καθιέρωσιν τῆς ἀρχῆς τῆς ψηφοφορίας μεταξὺ τῶν μελῶν τῶν Ὁργανώσεων διὰ τὴν κήρυξιν τῆς ἀπεργίας, περὶ ἧς ὠμιλήσαμεν ἀνωτέρω, ἀποτελοῦν τὸ ἐν σκέλος τῶν νομοθετικῶν μέτρων, τὰ ὁποῖα ἤρχισαν νιοθετούμενα διεθνῶς πρὸς ρύθμισιν τοῦ δικαίωματος τῆς ἀπεργίας καὶ ὁμαλοποίησιν τῶν συλλογικῶν διαφορῶν. Τὸ ἕτερον σκέλος εἶναι ἡ ἐπέκτασις καὶ τελειοποίησις τῶν θεσμῶν τῶν συλλογικῶν συμβάσεων ἐργασίας, τῆς συνδιαλλαγῆς καὶ διαιτησίας, τῆς κινητῆς κλίμακος τῶν μισθῶν καὶ ἡμερομισθίων καὶ τῶν συμβουλίων τῶν ἐπιχειρήσεων ἢ τῆς διαχειρίσεως τῶν ἐπιχειρήσεων. Διὰ νὰ καταστῇ δυνατὴ ἡ διαμόρφωσις αὐτῶν ἐχρειάσθη μακρὰ καὶ λεπτὴ ἐπεξεργασία ἡ ὁποία σήμερον βεβαίως φαίνεται εὐχερῆς, ὑπῆρξεν ὅμως εἰς τὴν ἱστορικὴν ἐξέλιξιν τῆς πλήρης δυσχερειῶν καὶ ἀμφισβητήσεων.

Ἐπὶ τὸ Κράτος τῆς φιλελευθέρου καὶ ἀνταγωνιστικῆς οἰκονομίας τοῦ 19ου αἰῶνος, ἡ ἀπεργία περιεῖχεν ἐν αὐτῇ καὶ τὴν δικαίωσιν τῆς καὶ τὰ μέσα θεραπείας τὰ ὁποῖα τὴν καθίστων ἀνώδυνον, ἢ σχεδὸν ἀνώδυνον, διὰ τὸ κοινωνικὸν σύνολον.

Ἡ δικαιολόγησις τῆς ἀπεργίας εὐρίσκετο εἰς τὸ ἀναμφισβήτητον γεγονός ὅτι κατὰ τὴν διαπραγματεύσιν τῶν ὄρων τῆς συμβάσεως ἐργασίας καὶ ἰδίως τοῦ καθορισμοῦ τοῦ ἡμερομισθίου, ἡ θέσις τῶν συμβαλλομένων ἦτο ἄνισος· εὐνοϊκὴ διὰ τὸν ἐργοδότην, διαθέτοντα τὴν οἰκονομικὴν ἰσχὴν καὶ δυνάμενον νὰ ἀντλή εὐχερῶς ἀπὸ τὸν λεγόμενον ἐφεδρικὸν στρατὸν ἐργασίας· δυσμενεστάτη διὰ τὸν ἐργαζόμενον, ὑποχρεωμένον νὰ πωλήσῃ ὅπως ὅπως τὴν δύναμιν τῆς ἐργασίας του, αὐτὸ τὸ πολῦτιμον, ἰδιότυπον, ἀλλὰ κατ' ἔξοχὴν φθαρτὸν καὶ μὴ ἀποθηκεύσιμον οἰκονομικὸν ἀγαθόν. Ἡ συνάντησις καὶ ἡ σύμπτωσις τῶν βουλήσεων κατὰ τὴν κατάρτισιν τῆς συμβάσεως ἐργασίας ἦτο καθαρῶς θεωρητικὴ, ἦτο εἰκονικὴ. Ὁ ἰσχυρὸς, ὁ ἐργοδότης, ἐπέβαλλε τὸν νόμον του. Ἡ ἀπεργία ὅμως ἀπεκαθίστα τὴν ἰσότητά τῶν ὄρων. Ἐναντι τῆς ἰσχύος τοῦ κεφαλαίου ἤγειρε τὴν συντονισμένην συλλογικὴν δύναμιν τῆς ἐργασίας. Ἡ συλλογικὴ ἀποχὴ ἀπὸ τὴν ἐργασίαν δὲν ἐστέρει τὸν ἐπιχειρηματίαν ἀπλῶς ἀπὸ τὸ κέρδος του. Τὸν ἐξέθετεν εἰς τὸν συναγωνισμόν τῶν ὁμοειδῶν ἐπιχειρήσεων, τοῦ ἀφίρει τὴν πελατείαν, τὸν ἐπεβάρυνε μὲ τὰ ἀναπόφευκτα γενικὰ ἔξοδα, τοῦ ἀκίνητοποίηε τὸ πάγιον κεφάλαιον κ.ο.κ. : Διὰ τοῦτο ἐπειθαναγκάζετο εἰς λογικὰς καὶ δικαίας παραχωρήσεις.

Ἡ σμικρότης ἐξ ἄλλου τῶν ἐπιχειρήσεων, ἢ διασπορὰ αὐτῶν, τὸ ἀσύνδετον τῶν ἐργατικῶν ὁργανώσεων, ἢ μὴ εἰσέτι ἐπαρκῶς ἀνεπτυγμένη ἐργατικὴ ἀλληλεγγύη περιώριζον τὴν ἔκτασιν τῆς ἀπεργίας εἰς μεμονωμένας ἐπιχειρήσεις ἢ κλάδους χωρὶς γενικωτέρους ἀγικτύπους ἐπὶ τῆς οἰκονομίας τοῦ ἔθνους καὶ τῆς ζωῆς τοῦ λαοῦ.

Ἡ ἀπεργία ἀπετέλει μίαν μορφήν φυσικῆς, διὰ νὰ μὴ εἴπωμεν νομίμου, ἀμύνης, ἐνὸς ἀπαραγράπτου δικαίωματος τὸ ὁποῖον οὐδεμία διάταξις νόμου ἢ Συν-

τάγματος ἡδύνατο νὰ ἀναιρέσῃ. Ὅ,τι ἐπετύγγανον διὰ τῆς συλλογικῆς δράσεως καὶ πάλῃ οἱ ἐργαζόμενοι ἦτο ἡ ἄσκησις ἐνὸς οἴονει δικαιοῦματος παρακρατήσεως (jus retentionis) ἐκείνου ὅπερ τοῖς ὀφείλετο ἐκ τοῦ προϊόντος τῆς ἐργασίας των.

Ἡ ἀπεργία ἦτο τότε ἐν μικρὸν δράμα μὲ δύο μόνον πρόσωπα· τὸν ἐργάτην καὶ τὸν ἐργοδότην. Διὰ τὸ τρίτον, τὸ πολὺ κοινὸν καὶ τὸ Κράτος, ἦτο, ὅπως λέγουν οἱ νομικοί, *res inter alios acta*.

Προϊόντος ὅμως τοῦ χρόνου, μὲ τὴν κολοσσιαίαν ἐπέκτασιν καὶ συγκέντρωσιν τῶν βιομηχανιῶν, μὲ τὴν ἰσχυρὰν ὀργάνωσιν τῶν ἀντιθέτων ομάδων καὶ συμφερόντων, μὲ τὴν ἐμπλοκὴν τοῦ Κράτους εἰς ὅλας τὰς σοβαρὰς μορφὰς τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς, ἡ ἀπεργία προσλαμβάνει τὰς διαστάσεις ἐνὸς μεγάλου καὶ πολυπροσώπου δράματος ὅπου οὐδεὶς εἶναι πλέον θεατῆς. Ὅλοι, ἀμέσως ἢ ἐμμέσως, καθίστανται πρωταγωνισταί. Ἐργάται, ἐργοδοταί, τεχνικοί, Κράτος, πολῖται, δημοσία γνώμη, πελάται ἢ χρησται τῶν ἐπιχειρήσεων κοινῆς ὀφελείας κ.ο.κ. Συμβαίνει μάλιστα πολλάκις, νὰ μὴ ὑφίσταται κἂν ἀντίθεσις συμφερόντων μεταξὺ ἐργατῶν καὶ ἐργοδοτῶν ἀλλὰ σύμπτωσις. Μία ἐπιχειρήσις π.χ. μεταφορᾶς προσώπων ἢ ἀγαθῶν, μία βιομηχανία παραγωγῆς εἰδῶν πρώτης ἀνάγκης, λίαν εὐχαρίστως θὰ ἀπεδέχτο τὴν αὐξησιν, καὶ μάλιστα σοβαράν, τῶν ἀποδοχῶν τῶν εἰς αὐτὴν ἐργαζομένων, ἀρκεῖ νὰ τὴν ἐνέκρινεν τὸ Κράτος ἢ νὰ τὴν ἀπεδέχτο τὸ κοινόν. Θὰ εἶχεν ὅμως τοῦτο ὡς ἀποτέλεσμα τὴν αὐξησιν τῆς τιμῆς τῆς προσφερομένης ὑπηρεσίας ἢ τοῦ παραγομένου ἀγαθοῦ· καὶ εἰς τοῦτο τὸ Κράτος καὶ ἡ δημοσία γνώμη δὲν δύνανται νὰ μείνουν ἀδιάφορα. Διὰ τοῦτο, ὡς ἐν ἀρχῇ ἐτονίσσαμεν, ἡ ἀπεργία σήμερον, εἰς τὰς ἐξελιγμένας τουλάχιστον οἰκονομίας, στρέφεται κυρίως κατὰ τοῦ Κράτους ἢ τοῦ καταναλωτικοῦ Κοινοῦ, καὶ ὅλως ἐπικουρικῶς κατὰ τοῦ ἐργοδότη.

Συμβαίνει μάλιστα, συνηθέστατα, ἡ ἀπεργία νὰ ἐπιζῇ τοῦ καπιταλισμοῦ εἰς τὸν ὅποιον ὀφείλει τὴν γέννησιν καὶ ἐξέλιξιν τῆς· διότι ἐκδηλοῦται σήμερον συχνότερον εἰς ἐπιχειρήσεις ἐθνικοποιηθείσας ἢ καθαρῶς κρατικὰς, τῶν ὁποίων αἱ ὑπηρεσίαι ἢ τὰ ἀγαθὰ ἐπιβάλλεται νὰ παρέχωνται πρὸς τὸν λαὸν εἰς τὴν χαμηλοτέραν δυνατὴν τιμὴν. Στρέφεται τότε εὐθέως κατὰ τοῦ Κράτους καὶ ἐξ ἴσου εὐθέως κατὰ τῶν λαϊκῶν γενικωτέρων συμφερόντων. Προσλαμβάνει τὴν μορφήν ἐπιθέσεως μιᾶς μειόψηφίας κατὰ τῆς ὁλότητος τοῦ ἔθνους. Ὁ ἀγὼν μετατοπίζεται πλέον εἰς ἄλλο ἐπίπεδον.

Ἐνῶ ὁ καπιταλισμὸς νομιμοποιεῖ τὴν ἀπεργίαν καὶ τὴν δικαιοῦναι, μὲ τὴν σημερινὴν ἐξέλιξιν τῆς ἢ Δημοκρατία ἀναιρεῖ τὸ δικαίωμα τῆς ἀπεργίας εἰς τοὺς περισσοτέρους καὶ ἴσως σοβαρωτέρους τομεῖς τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος. Ἡ ἀπεργία, εἰς τὰς περιπτώσεις καὶ τοὺς τομεῖς τούτους, ἔπαυσεν πλέον νὰ εἶναι κατὰ τὴν παραστατικὴν ἔκφρασιν τοῦ Γάλλου καθηγητοῦ κ. Rivoero, ἕνας θεσμὸς ἐξυγιάνσεως — *elle n' est plus une institution salubre*· εἶναι καθαρὰ φθορὰ καὶ τῶν ἐργατῶν καὶ τῆς Δημοκρατίας, χάριν τῆς ὁποίας τόσας θυσίας ἔχει ὑποστειῖ ἡ ἐργατικὴ τάξις.

Διὰ τοῦτο παρέστη ἀνάγκη, ἀνάγκη ἢ ὁποία καθίσταται ὁσημέραι ἐντονωτέρα, ἐξουρέσεως νέων μεθόδων ἐξετάσεως καὶ ἱκανοποιήσεως τῶν ἐργατικῶν αἰτημάτων, διὰ τῆς συνθέσεως τῶν ἀντιτιθεμένων συμφερόντων καὶ διὰ τῆς ἀποφυγῆς τῶν ὀλεθρίων οἰκονομικῶν καὶ κοινωνικῶν, ἔστιν ὅτε δὲ καὶ πολιτικῶν, συνεπειῶν τῶν ἀπεργιῶν· ἄς μὴ λησμονεῖται ὅτι μίαν μεγάλην ἀπεργίαν ἀνέμενον

ἀνέκαθεν οἱ ὑποψήφιοι δικτάτορες. Οἱ σχετικοὶ θεσμοὶ δὲν ἀπεκρυσταλλώθησαν ἀκόμη. Εὐρίσκονται ἐν δημιουργικῇ ἐξελίξει. Δὲν ἀποβλέπουν ὅμως—διὰ τὰ ἐξηγηθῶμεν καλῶς—εἰς τὴν κατάργησιν τῆς ἀπεργίας, εἰς τὴν ἀφαίρεσιν δηλαδὴ ἐνὸς γηθῶμεν βασικοῦ δικαίωματος καὶ ἐνὸς τόσοῦ δραστικοῦ μέσου ἀμύνης τῆς ἐργατικῆς τάξεως, ἀλλ' εἰς τὴν ἀντικατάστασιν αὐτοῦ δι' ἄλλων ἐξ ἴσου ἀποτελεσματικῶν μέσων ἐπιβολῆς τοῦ δικαίου τῶν ἐργαζομένων καὶ ἐξυψώσεως τοῦ βιοτικοῦ τῶν ἐπιπέδου.

ΣΥΛΛΟΓΙΚΑΙ ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Ὁ πρῶτος καὶ παλαιότερος θεσμὸς εἶναι ὁ τῶν συλλογικῶν συμβάσεων ἐργασίας. Εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον γνωστὰ τὰ τῆς καταρτίσεως τῶν συλλογικῶν συμβάσεων. Οἱ ἐργάται ὠρισμένης ἐπιχειρήσεως καὶ ὁ ἐργοδότης τῶν ἢ οἱ ἐργάται ὠρισμένου κλάδου καὶ οἱ ἀντίστοιχοι ἐργοδότης, διὰ τῶν μᾶλλον ἀντιπροσωπευτικῶν τῶν ὁργανώσεων ἢ ἀκόμη οἱ ἐργάται καὶ οἱ ἐργοδότης μᾶς ὀλοκλήρου περιοχῆς καὶ τέλος οἱ ἐργάται καὶ οἱ ἐργοδότης καθ' ἅπασαν τὴν χώραν διὰ τῶν μᾶλλον ἀντιπροσωπευτικῶν ὁργανώσεων αὐτῶν συνδέονται ὡς ἴσοι πρὸς ἴσους καθ' ὠρισμένους τύπους, διὰ κοινῶν συμφωνιῶν, αἱ ὁποῖαι καθορίζουν τοὺς γενικοὺς καὶ εἰδικούς ὅρους ἐργασίας, καθορίζουν δηλαδὴ τοὺς ἐλαχίστους προστατευτικοὺς τῶν ἐργατῶν ὅρους τοὺς ὁποίους πρέπει ὑποχρεωτικῶς νὰ περιλαμβάνουν αἱ ἀτομικαὶ συμβάσεις ἐργασίας.

Αἱ συλλογικαὶ συμβάσεις ἐργασίας, κατὰ τὴν κρατήσασαν καὶ παρ' ἡμῖν διάκρισιν περιλαμβάνουν τοὺς λεγομένους κανονιστικοὺς καὶ τοὺς χαρακτηριζομένους ὡς ἐνοχικοὺς ὅρους.

Οἱ κανονιστικοὶ ὅροι ἀνάγονται εἰς πᾶν ὅ,τι ἀφορᾷ τὰς ἀτομικάς, τὰς καθ' ἕκαστον δηλαδὴ συμβάσεις ἐργασίας. Δὲν πρόκειται νὰ μᾶς ἀπασχολήσουν ἐνταῦθα ἐπισημαίνομεν μόνον ὅτι μεταξὺ τῶν κανονιστικῶν ὅρων τῶν συλλογικῶν συμβάσεων περιλαμβάνονται καὶ «αἱ διατητικαὶ ρῆτραι», περὶ τῶν ὁποίων θὰ ὁμιλήσωμεν ἐντὸς ὀλίγου.

Οἱ ἐνοχικοὶ ὅμως ὅροι τῶν συλλογικῶν συμβάσεων ἐργασίας εἶναι πολὺ σπουδαιότεροι ἀπὸ τῆς ἐνταῦθα ἐξεταζομένης πλευρᾶς τῆς ἐπιδιωκομένης δηλαδὴ ὁμαλοποιήσεως τῶν ἐργατικῶν συγκρούσεων καὶ τῆς ἀποφυγῆς τῆς ἀπεργίας. Διότι χαρακτηριστικὸν τῶν ἐνοχικῶν ὅρων τῶν συμβάσεων τούτων εἶναι ὅτι τὰ συμβαλλόμενα συλλογικὰ ὄργανα, ἦτοι τὰ σωματεῖα τῶν ἐργατῶν καὶ αἱ ἐνώσεις τῶν ἐργοδοτῶν, ἀναλαμβάνουν ὡς τοιαῦτα τὴν ὑποχρέωσιν νὰ πρᾶξουν πᾶν ὅ,τι ἐξαρτᾶται ἀπὸ αὐτὰ διὰ τὴν πιστὴν ἐκτέλεσιν τῶν συνομολογηθέντων· καὶ αἱ κυριώτεροι ὑποχρεώσεις τῶν μερῶν εἶναι ἡ λεγομένη ὑποχρέωσις εἰρήνης καὶ ἡ ὑποχρέωσις ἐπιπροϋχῆς.

Ἡ ὑποχρέωσις εἰρήνης διακρίνεται εἰς σχετικὴν καὶ εἰς ἀπόλυτον. Σχετικὴν, ἐγκειμένην εἰς τὴν εὐθύνην ὅπως παραλείψουν πᾶσαν πρᾶξιν τείνουσαν ἀμέσως ἢ ἐμμέσως εἰς τὴν μεταβολὴν ἢ κατάργησιν τῶν συλλογικῶν συνομολογηθέντων καί, εἰδικότερον, ὅπως μὴ προσφύγουν κατὰ τὸν χρόνον ἰσχύος τῆς συλλογικῆς συμβάσεως εἰς ἀπεργίαν ἢ λὸκ-ἄουτ. Ἀπόλυτον δέ, συνισταμένην εἰς τὸ ὅτι τὰ συμβαλλόμενα σωματεῖα ἀναλαμβάνουν τὴν ὑποχρέωσιν ὅπως, καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἰσχύος τῶν συλλογικῶν συμβάσεων, μὴ κάμουν οὐδεμίαν ἐνέργειαν

τείνουσιν ὄχι ἀπλῶς εἰς μεταβολὴν ἢ ἀνατροπὴν τῶν ρητῶς ρυθμισθέντων ἀλλ' οὔτε καὶ ἐκείνων τὰ ὁποῖα ἢ συλλογικὴ σύμβασις ἀφήκεν ἀρρυθμιστά. Παραποιῶνται δηλαδὴ οὐσιαστικῶς τῆς ἀπεργίας.

Ἡ διάκρισις ἔγκειται ἀκόμη καὶ εἰς τοῦτο· ὅτι ἡ σχετικὴ ὑποχρέωσις εἰρήνης ἐξυπακούεται καὶ ἂν δὲν περιλαμβάνεται ρητῶς ἐν τῇ συλλογικῇ συμβάσει, ἐνῶ ἡ ἀπόλυτος ὑποχρέωσις πρέπει πάντοτε νὰ συνομολογεῖται ρητῶς.

Ἡ ὑποχρέωσις ἐξ ἄλλου ἐπιρροῆς συνίσταται εἰς τὴν εὐθύνην τῶν συμβληθέντων σωματείων ὅπως ἀσκοῦν πᾶσαν ἐκ τοῦ καταστατικοῦ τῶν ἢ τῆς ἐπιβολῆς τῶν ἐπιρροῆν καὶ κυρίως τὴν πειθαρχικὴν τῶν ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν μελῶν διὰ τὰ ἐξαναγκάζουσι νὰ συμμορφοῦνται πρὸς τοὺς κανονιστικοὺς ὅρους τῶν συλλογικῶν συμβάσεων.

Καθίσταται ἐκ τῶν ἀνωτέρω φανερὸν ποία εἶναι ἡ σημασία καὶ ἡ βαρῦτης τῶν συλλογικῶν συμβάσεων ἐργασίας, ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς δι' εἰρηνικῶν μεθόδων ρυθμίσεως τῶν σχέσεων κεφαλαίου καὶ ἐργασίας καὶ τῆς δημιουργίας προσφόρου κλίματος ὅπως δι' ἀμοιβαίων συζητήσεων καὶ παραχωρήσεων ἐπιλύονται αἱ ἀναφυόμεναι συλλογικαὶ διαφοραί.

Αἱ συλλογικαὶ συμβάσεις ἐργασίας εἶναι τὸ πρῶτον μέγα βῆμα πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτήν.

ΣΥΝΔΙΑΛΛΑΓΗ ΚΑΙ ΔΙΑΙΤΗΣΙΑ

Δεύτερον, σπουδαιότερον πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην βῆμα εἶναι αἱ μέθοδοι συνδιαλλαγῆς καὶ διαιτησίας.

Ἡ συνδιαλλαγή καὶ ἡ διαιτησία δύνανται νὰ προέρχονται καὶ νὰ καθιεροῦνται διττῶς. Εἴτε ἐκ ρήτρας περιεχομένης, ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν, εἰς συλλογικὰς συμβάσεις εἴτε ἐκ τοῦ νόμου.

Πράγματι, εἰς τὰς πλείστας τῶν συλλογικῶν συμβάσεων τὰ μέρη διατυπώνουν διάταξιν καθ' ἣν, πᾶσα ἀμφισβήτησις περὶ τὴν ἐρμηνεύειαν ἢ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ὅρων συλλογικῆς συμβάσεως παραπέμπεται εἴτε πρὸς φιλικὸν διακανονισμὸν εἴτε καὶ εἰς διαιτησίαν. Τὸ πρᾶγμα καθ' ἑαυτὸ δὲν παρουσιάζει ἰδιαιτέρον ἐνδιαφέρον διότι, κατὰ τὰς κοινὰς ἀρχὰς τοῦ δικαίου, προκειμένης ἐκτελέσεως μιᾶς συμβάσεως, τὰ μέρη δύνανται, ἐν περιπτώσει ἀμφισβητήσεων καὶ διαφοριῶν, νὰ μὴ προσφεύγουν εἰς τὰ δικαστήρια ἀλλὰ νὰ ἐξευρίσκουν ἄλλους τρόπους ταχύτερου καὶ ὁμαλωτέρου διακανονισμοῦ. Τὸ πρᾶγμα ὅμως ἀποκτὰ ἕκτασις καὶ σημασίαν ὅταν ὄχι ἐκ τῆς συμβάσεως ἀλλ' ἐκ τοῦ νόμου, πᾶσα διένεξις συλλογικοῦ χαρακτῆρος μεταξὺ ἐργατῶν καὶ ἐργοδοτῶν παραπέμπεται εἰς ἐπιτροπὰς συνδιαλλαγῆς ἢ διαιτησίας· ὄχι βεβαίως διότι ἐκ τῆς τοιούτης παραπομπῆς ἀποκλείεται ἡ κἀθοδος τῶν ἐργατῶν εἰς ἀπεργίαν ἀλλὰ διότι, ἀπὸ τῆς στιγμῆς καθ' ἣν ἀνεφύη ἡ συλλογικὴ διαφορὰ μέχρι τῆς ἀποφάσεως πρὸς κήρυξιν τῆς ἀπεργίας καὶ τὴν πραγματοποίησιν αὐτῆς, ἀνακύπτει τὸ στάδιον προσφυγῆς εἰς ἐνδιαμέσους μηχανισμούς, ἀποτέλεσμα τῆς θέσεως εἰς λειτουργίαν τῶν ὁποίων, ἄμεσον μὲν εἶναι ἡ ἀποσόβησις, ἔστω καὶ προσωρινή, τῆς ἀπεργίας, ἀπώτερον δὲ καὶ πιθανὸν ἢ πλήρης ματαίωσις αὐτῆς, διὰ τῆς ἐξευρέσεως συμβιβαστικῆς λύσεως τῆς ἀνακυπτούσης συλλογικῆς διαφορᾶς.

Σημειοῦμεν ἐδῶ ὅτι δὲν πρόκειται περὶ τῆς ἀναγκαστικῆς ἢ ὑποχρεωτικῆς

διατησίας, περὶ τῆς ὁποίας θὰ ὁμιλήσωμεν εὐθύς ἀμέσως, ἀλλὰ περὶ τῆς προαιρετικῆς ἢ δυνητικῆς διατησίας.

Σημειοῦμεν ἐπίσης ὅτι, μεταξὺ διαδικασίας συνδιαλλαγῆς (conciliation) καὶ διαδικασίας διατησίας (arbitrage) ὑπάρχει οὐσιώδης νομικὴ καὶ πραγματικὴ διαφορὰ. Διότι ἡ προσπάθεια καὶ αἱ ἐπιτροπαὶ συνδιαλλαγῆς δὲν δημιουργοῦν δεσμεύσεις καὶ ὑποχρεώσεις τῶν μερῶν ἀποβλέπουσιν μόνον εἰς τὸ νὰ ἐκκαθαρίσουν τὸ ἔδαφος καὶ νὰ διαφωτίσουν τοὺς ἐνδιαφερομένους περὶ τῶν σημείων καὶ τῶν συνεπειῶν τῆς διαφορᾶς καὶ νὰ ὑποδείξουν τὰς ἐνδεδειγμένας λύσεις, ἄνευ υποχρεώσεως τῶν μερῶν νὰ ἀποδεχθῶσιν αὐτάς. Ἡ διαδικασία τῆς συνδιαλλαγῆς ἔχει καθαρῶς ἠθικὸν καὶ κοινωνικὸν περιεχόμενον: δὲν δημιουργεῖ δεσμεύσεις ἐπιβάλλεται ἐκ τῆς καλῆς πίστεως καὶ τῆς ἠθικῆς δυνάμεως τῶν λύσεων αἱ ὁποῖαι προτείνονται. Ἀντιθέτως, ἡ διατησία, ἐφόσον θὰ ἐπιλεγῆ τὸ μέσον τοῦτο, δημιουργεῖ ὄχι μόνον ἠθικὰς ἀλλὰ καὶ νομικὰς δεσμεύσεις τῶν μερῶν. Αἱ δεσμεύσεις αὗται δὲν ἐξικνοῦνται βεβαίως μέχρι καταργήσεως τοῦ δικαιώματος τῆς ἀπεργίας ἔχουν ὅμως ὡς συνέπειαν ὅτι ἀπαλλάσσουν τὸν δεχόμενον τὴν διατητικὴν ἀπόφασιν ἀπὸ τὰς συμβατικὰς ἢ ἐκ τοῦ νόμου κυρώσεις, προκειμένου δὲ περὶ τῶν ἀπεργούντων ἐργατῶν εἶναι δυνατὸν τὰ μεταθέσουν εἰς τούτους τὸ βᾶρος τῆς ἀποδείξεως ὅτι δὲν εὐρίσκοντο ἐν πταίσματι κατερχόμενοι εἰς ἀπεργίαν καὶ τοῦτο ἔχει ἔννομα ἀποτελέσματα, ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῆς τύχης τῆς συμβάσεως ἐργασίας μετὰ τὴν ἀπεργίαν.

Χαρακτηριστικὸν τῆς ἐξέλιξεως τῶν ἀντιλήψεων εἶναι ὅτι σήμερον αἱ περισσότεραι ἂν μὴ ὅλαι αἱ νομοθεσίαι τῶν Κρατῶν καθιερῶνουν ὑπὸ διαφόρους τύπους διαδικασίαν Συνδιαλλαγῆς ἢ Διατησίας. Οὕτω:

Εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἔχουν καθιερωθῆ πέντε διάφοροι τρόποι συνδιαλλαγῆς ἢ διατησίας· ὁ κυριώτερος εἶναι ἡ προσφυγὴ εἰς ἐν μόνιμον καὶ εἰδικὸν δικαστήριον συνδιαλλαγῆς, τὸ λεγόμενον «Βιομηχανικὸν Δικαστήριον» (Industrial Court).

Εἰς τὴν Ἑλβετίαν αἱ νομοθεσίαι τῶν περισσοτέρων καντονίων προβλέπουσιν τὴν λειτουργίαν εἰδικῶν μονίμων γραφείων ἢ ὑπηρεσιῶν (offices) συνδιαλλαγῆς καὶ διατησίας. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐνώπιον αὐτῶν παραπομπῆς πάσης συλλογικῆς διαφορᾶς αἱ προκλήσεις εἰς ἀπεργίαν ἢ πᾶσα μορφή πάλης ἀπαγορεύεται. Πέραν τούτου, ὁ Ὁμοσπονδιακὸς νόμος τῆς 12ης Ἰουνίου 1949 καθιέρωσε τὴν λειτουργίαν εἰδικοῦ Ὁμοσπονδιακοῦ γραφείου Συνδιαλλαγῆς καὶ Διατησίας διὰ τὰς περιπτώσεις εὐρύτερων συλλογικῶν συγκρούσεων. Τὸ ἰδιᾶζον χαρακτηριστικὸν τῆς διαδικασίας τοῦ γραφείου τούτου εἶναι ὅτι διαπιστώνει ἀπλῶς τὰς παραβάσεις αἱ ὁποῖαι θέτουν ἐν κινδύνῳ τὴν ἡσυχίαν ἐν τῇ ἐργασίᾳ, προσκαλεῖ τὸ ὑπαίτιον μέρος νὰ ἀπόσχη τῶν τοιούτων ἐνεργειῶν καὶ ἐν τούτῳ ἀρνηθῆ νὰ συμμορφωθῆ, τὸ γραφεῖον δύναται νὰ δημοσιεύσῃ τὰς διαπιστώσεις του. Ἡ τοιαύτη δημοσίευσσις, περιέχουσα ἠθικὴν, τρόπον τινά, καταδίκην τοῦ ὑπαίτιου, προσλαμβάνει ὅπως ἰδιαιτέραν βαρύτητα διὰ τὴν κοινὴν γνώμην, καὶ διὰ τοῦτο σπανιώταται ὑπῆρξαν ἀπὸ τοῦ 1949, ἔτους ἐφαρμογῆς τοῦ θεσμοῦ, αἱ τοιαῦται δημοσιεύσεις.

Εἰς τὴν Γαλλίαν, ἤδη ἀπὸ τοῦ 1936, ἰδίως ὅμως ἀπὸ τῆς ψηφίσεως τοῦ νόμου τῆς 11 Φεβρουαρίου 1950 «περὶ συλλογικῶν συμβάσεων ἐργασίας καὶ διαδικασιῶν διακανονισμοῦ τῶν συλλογικῶν διαφορῶν ἐργασίας», ἐνὸς νόμου καιρίου διὰ τὴν διαμόρφωσιν καὶ ἐξέλιξιν τοῦ ἐργατικοῦ δικαίου, ἐδημοουργήθησαν εἰδικαὶ διαδικασίαι συνδιαλλαγῆς καὶ διαιτησίας.

Τὰ ἄρθρα 5 ἕως 18 τοῦ νόμου τούτου ὀργανώνουν πλῆρες σύστημα ἐπιτροπῶν (commissions) συνδιαλλαγῆς καὶ διαιτησίας, μὲ τὴν ἐξῆς κλιμάκωσιν.

Πᾶσα συλλογικὴ διαφορὰ, εἴτε προβλέπει περὶ αὐτῆς συλλογικὴ σύμβασις ἐργασίας εἴτε ὄχι, παράπεμπεται εἰς Ἐπιτροπὴν συνδιαλλαγῆς τοπικὴν ἢ ἐθνικὴν ἀναλόγως τῆς ἐκτάσεως τῆς διαφορᾶς. Ἐὰν δὲν ἐπιτευχθῇ φιλικὸς διακανονισμὸς συντάσσεται πρακτικὸν μὴ συνδιαλλαγῆς. Ἐπιλαμβάνονται τότε αἱ Ἐπιτροπαὶ διαιτησίας, βάσει τοῦ πρακτικοῦ τούτου τῆς μὴ συνδιαλλαγῆς, εἰς τὸ ὅποιον καθορίζεται ἡ ἔκτασις τῆς διαφορᾶς, τὰ ἀμφισβητούμενα σημεῖα καὶ τὰ πρὸς διαιτησίαν ὑποβαλλόμενα θέματα.

Ὁ διαιτητὴς ἢ οἱ διαιτηταὶ κρίνουν κατὰ νόμον μὲν (en droit) τὰ γεννῶμενα νομικὰ ζητήματα κατὰ τὰς ἀρχὰς δὲ τῆς ἰσότητος καὶ καλῆς πίστεως (en équité) τὰ ἄλλα ζητήματα, ἰδίως τὰ τοῦ καθορισμοῦ τῶν μισθῶν καὶ ἡμερομισθίων, τῶν συνθηκῶν ἐργασίας κ.ο.κ. Αἱ ἀποφάσεις τῶν διαιτητῶν πρέπει νὰ εἶναι πλήρως ἠτιολογημένα.

Ἡ ὀργάνωσις τῆς διαιτησίας ὁλοκληροῦται διὰ τῆς καθιερώσεως τοῦ ἀνωτέρου Διαιτητικοῦ Δικαστηρίου (Cour Supérieure d'Arbitrage) τὸ ὅποιον δικάζει τὰς προσφυγὰς κατὰ τῶν ἀποφάσεων τῶν Commission d'arbitrage δι' ὑπερβάσιν ἐξουσίας ἢ παράβασιν τοῦ νόμου.

Αἱ ἀποφάσεις τῶν ἐπιτροπῶν διαιτησίας εἶναι ὑποχρεωτικῶς ἐκτελεσταὶ καὶ καταλαμβάνουν, ὡς πρὸς τὰ λυόμενα θέματα, θέσιν συλλογικῆς συμβάσεως ἐργασίας.

Εἰς τὸ Βέλγιον ὑπάρχουν ἐπίσης παρόμοιαι ἐπιτροπαὶ διαλλαγῆς καὶ διαιτησίας, αἱ ὁποῖαι παίζουν σπουδαῖον ρόλον, τόσον εἰς τὴν ἐπίλυσιν τῶν συλλογικῶν διαφορῶν ὅσον καὶ εἰς τὴν προσπάθειαν προλήψεως δημιουργίας τοιούτων διαφορῶν. Ὁ ρόλος των εἶναι ἴσως περισσότερον προληπτικὸς καὶ τούτο εἶναι ὀρθὴ γραμμὴ. Αἱ κυρώσεις ἐκ τῶν ἀποφάσεων τῶν Ἐπιτροπῶν τούτων δὲν εἶναι ἄμεσοι ἀλλ' ἔμμεσοι· δὲν εἶναι ὅμως διὰ τοῦτο ὀλιγώτερον ἀποτελεσματικά. Δέον νὰ σημειώσωμεν ἐδῶ, ὅτι τὸ Βέλγιον εἶναι ἴσως ἡ χώρα ἢ καλύτερον ρυθμίσασα τὸ ζήτημα τῆς κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀπεργίας διαφυλάξεως τῶν συμφερόντων τοῦ κοινοῦ καὶ τῆς ἀποφυγῆς ἀτυχημάτων ἢ ζημιῶν εἰς τὰς ἐγκαταστάσεις καὶ τὰ πρόσωπα. Περὶ τούτων προβλέπει εἰδικῶς καὶ λεπτομερῶς ὁ νόμος τῆς 19 Αὐγούστου 1948, «relative aux prestations d'intérêt public en temps de paix».

Εἰς τὴν μεταπολεμικὴν δυτικὴν Γερμανίαν ἔχομεν δύο βασικοὺς καὶ σπουδαίους νόμους· ὁ εἰς, τῆς 21ης Μαΐου 1951, καθιερῶναι εἰς τὴν σιδηροβιομηχανίαν καὶ τὰς μεταλλευτικὰς ἐπιχειρήσεις τὸ δικαίωμα τῆς ἐκπροσωπήσεως τῶν ἐργατῶν καὶ εἰς τὰ ὄργανα (συμβούλια) διοικήσεως τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ εἰς τὰ ὄργανα διευθύνσεως αὐτῶν μὲ δικαίωμα ὄχι ἀπλῶς γνώ-

μης ἀλλὰ καὶ ἀποφάσεως (Mitbestimmungsrecht) ὁ ἕτερος, τῆς 14 Νοεμβρίου 1952 «περὶ Λοικίσεως τῶν Ἐπιχειρήσεων» (Betriebverfassungsgesetz), δημιουργεῖ ἐπιτροπὰς συνδιαλλαγῆς παντοῦ ὅπου συλλογικαὶ συμβάσεις δὲν προβλέπουν περὶ τούτου καὶ ὀργανώνει σύστημα κατοχυρώσεως τῶν συμφερόντων τῶν ἐργατῶν.

Π α ρ ὁ ἡ μ ῖ ν τ ἔ λ ο ς, εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐν συνεχείᾳ πρὸς τὸν παλαιότερον νόμον τῆς 18]19 Νοεμβρίου 1935 «περὶ συλλογικῶν συμβάσεων ἐργασίας» ὁ ὁποῖος προέβλεπεν περὶ ἀποπείρας κατ' ἀρχὴν συμβιβασμοῦ καὶ ἐν ἀποτυχίᾳ περὶ παραπομπῆς εἰς διαιτησίαν ἐνώπιον ἐπιτροπῶν (πρωτοβαθμίου καὶ δευτεροβαθμίου) τῶν ὁποίων αἱ ἀποφάσεις κηρύσσονται ἐκτελεσταὶ ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ Ἐργασίας καὶ ἐπέχουν θέσιν συλλογικῆς συμβάσεως, ὁ τελευταῖος νόμος 2053]1952 δημιουργεῖ εἰδικὸν συμβούλιον, τὸ ὁποῖον, ἐν ἑλλείψει συλλογικῆς συμβάσεως καθοριζούσης τὸν τρόπον ἐπιλύσεως τῶν συλλογικῶν διαφορῶν, ἐπιλαμβάνεται τῆς ρυθμίσεως τῶν διαφορῶν τούτων, ἀπαγορευομένης τῆς ἐκβίασεως λύσεως, δηλ. τῆς ἀπεργίας, ἐπὶ 45 ἡμέρας ἀπὸ τῆς εἰς τὸ Συμβούλιον ὑποβολῆς τῆς διενέξεως. Τοῦ νόμου τούτου, ὡς ἀνηγγέλθη ἤδη, ἐπίκειται ἡ κατάργησις καὶ ἀντικατάστασις δι' ἄλλου.

Ἀφήσαμεν νὰ πραγματευθῶμεν τελευταίαν περὶ τῶν ἐν Ἀμερικῇ ἰσχυρότων διότι πράγματι ἐκεῖ, συντρεχούσης τῆς εἰδικῆς ψυχολογίας τῶν ὀργανώσεων ἐργατῶν καὶ ἐργοδοτῶν, ψυχολογίας ἡ ὁποία δὲν ἀνέχεται ἢ προσβλέπει λίαν δυσπίστως πρὸς πᾶσαν ἀνάμειξιν τοῦ Κράτους εἰς τὰς μεταξύ των διαφορὰς, διεμορφώθησαν μέθοδοι προαιρετικῆς καθαρῶς συνδιαλλαγῆς καὶ διαιτησίας ἄξια ἰδιαίτερας προσοχῆς καὶ ἐκτιμήσεως. Οὐσιῶδες χαρακτηριστικὸν τῶν διαδικασιῶν τούτων εἶναι ὅτι ἑκάτερον τῶν ἐν διενέξει μερῶν ἐπιδιώκει ὄχι τόσον κυρίως νὰ πείσῃ τὸ ἕτερον ὅσον νὰ προσεταιρισθῇ τὴν κοινὴν γνώμην, ἢ ὁποία εἰς τὴν μεγάλην αὐτὴν Δημοκρατίαν ἀσκεῖ ἀποφασιστικὸν ρόλον εἰς ὅλα τὰ πολιτικὰ καὶ κοινωνικὰ ζητήματα.

Εἶναι κάτι μεταξὺ διαφημίσεως καὶ ἐπιδιώξεως δημιουργίας συναισθηματικῶν συμπαθειῶν, ὑπὲρ τῆς μιᾶς ἢ ἄλλης παρατάξεως. Δὲν πρόπει δὲ νὰ παραβλέπεται καθόλου ἡ μεγάλη σημασία τοῦ συναισθηματικοῦ αὐτοῦ στοιχείου, ἰδίως ἐκ μέρους τῶν ἐπιχειρήσεων, διότι ἡ δυσμενὴς διάθεσις τῆς κοινῆς γνώμης δύναται νὰ στρέψῃ, ἀπὸ τῆς μιᾶς ἡμέρας εἰς τὴν ἄλλην, τὸ ρεῦμα τῆς πελατείας πρὸς ἄλλας κατευθύνσεις, με ἀυτόχρονα καταστρεπτικὰς διὰ τὰς ἐπιχειρήσεις συνεπείας.

Αἱ ἀμερικανικαὶ μέθοδοι τῆς συλλογικῆς διαπραγματεύσεως καὶ ἐπιλύσεως ἐργατικῶν διαφορῶν εἶναι δύο: τὸ λεγόμενον Collective Bargaining καὶ τὰ Fact-Finding Boards ἐν εἶδος παρεμφερὲς πρὸς τὰς ἑξεταστικὰς τῶν πραγμάτων ἐπιτροπὰς τῶν ἰδικῶν μας κοινοβουλίων.

Τὸ Collective Bargaining ἀποτελεῖ τρόπον συλλογικῶν διαπραγματεύσεων καὶ ἐπιτεύξεως συμφωνίας, διὰ συγκεντρώσεως τῶν ἀντιπροσώπων τῶν ἐργατῶν καὶ ἐργοδοτῶν γύρω ἀπὸ μίαν τράπεζαν, με φιλικὰς μεταξύ των συζητήσεις, με χειραφίτας, χαμόγελα, χιοῦμορ καί, πρὸ παντός, καλὴν πίστιν. Ἡ ὀριστικὴ του διαμόρφωσις συνεβάδισε με τὴν ἐξέλιξιν καὶ ἰσχυροποίησιν τοῦ συνδικαλιστικοῦ

κινήματος. Όταν υπό την επίδρασιν τῶν ἰδεῶν τοῦ New-Deal τοῦ Προέδρου Ρούζβελτ, ὁ περίφημος νόμος Wagner ἐπέβαλε τὴν ἀρχὴν τῆς ἐνότητας τῶν διαπραγματεύσεων μὲ τὸ πλεόν ἀντιπροσωπευτικὸν ἐπαγγελματικὸν σωματεῖον διὰ κάθε κλάδον, πολλαὶ ἐκ τῶν μεγαλυτέρων καὶ ἰσχυρῶς συγκεντρωμένων ἀμερικανικῶν ἐργοδοτικῶν ἐπιχειρήσεων, ὅπως ἡ General Motor, ἡ U.S. Steel Co, ἡ General Electric καὶ Ford ἤρουντο νὰ ἀποδεχθῶν τὴν ἀρχὴν αὐτὴν καὶ ἐπέμενον νὰ διαπραγματεύωνται μὲ μόνον τοὺς ἐργάτας τῶν ἰδικῶν τῶν ἐπιχειρήσεων, τοὺς ὁποίους συνήσπιζον εἰς ξεχωριστὰ σωματεῖα, τῶν ὁποίων ὅμως διὰ διαφόρων μεθόδων ἐπετύγχανον τὸν ἔλεγχον.

Ἐπηρεολούθησαν διὰ τὴν τακτικὴν τῶν ταύτην σφοδραὶ ἐργατικαὶ διαμαρτυρίαι, ἀπεργίαι, καὶ καταλήψεις τῶν ἐργοστασίων, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν κατῆλκσιν τῶν ἐργατικῶν ἀπόψεων καὶ ἰδίως τῆς γραμμῆς πού εἶχε χαράξει ἡ μεγαλυτέρα συνδικαλιστικὴ ὀργάνωσις τῆς Ἀμερικῆς, τὸ Κογκρέσσον τῶν Βιομηχανικῶν Ὄργανώσεων (C.I.O.). Συνήφθησαν τότε, μετὰ διαπραγματεύσεις διεξαχθείσας ἐν πνεύματι ἀμοιβαίας ἀνοχῆς καὶ κατανοήσεως, αἱ πρῶται μεγάλα συμφωνία καὶ ὑπεγράφησαν τὰ patterns, τὰ πρότυπα δηλαδὴ μεγάλα συμβόλαια τὰ ὁποῖα καθόριζον τοὺς κανόνας ἐργασίας, ἀμοιβῶν καὶ ἀσφαλίσεως, εἰς τὰς μεγάλας βιομηχανίας. Ὑπῆρξε τοιαύτη ἡ ἐπιτυχία τοῦ Collective Bargaining καὶ ἐρριζώθη τὸσον πολὺ εἰς τὰς συνειδήσεις τῶν ἀμερικανῶν ἐργατῶν, ὥστε ὅταν μετὰ τὸν πόλεμον ὁ νόμος Taft-Hartley ἐπεχείρησε νὰ περιορίσῃ τὴν ἔκτασιν αὐτοῦ καὶ νὰ περιστείλῃ τὰς ἐξουσίας τῶν συνδικάτων, ἡ ἀντίδρασις τῶν ἐργατῶν ὑπῆρξεν ἐντονος καὶ ἀποφασιστικῆ ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ ἐργοδοταί, διὰ νὰ μὴ διασπάσουν τὸ πνεῦμα τῆς ἀνοχῆς καὶ συνεννοήσεως, δὲν ἐπεχείρησαν νὰ κάμουν χρῆσιν τῶν εἰρησφιῶν πού τοὺς παρείχεν ὁ νόμος παρὰ μετὰ πολλῆς διστακτικότητος καὶ περιπέψεως. Ἀντιθέτως, οἱ ἐργάται, ἐπεκτείνοντες διὰ τοῦ τρόπου τούτου διαπραγματεύσεως τὰς κατακτήσεις των, ἐπέτυχον, κυρίως ἀπὸ τοῦ 1948, τὴν καθιέρωσιν τῆς κινήσεως τῶν ἡμερομισθίων, εἰς τὰς κυριώτερας τῶν μεγάλων ἐπιχειρήσεων. Ἐπέτυχον, δηλαδὴ, τὴν αὐτόματον ἐκάστοτε προσαρμογὴν τῶν ἀμοιβῶν τῆς ἐργασίας των πρὸς τὴν προϊοῦσαν αὔξησιν τοῦ κόστους ζωῆς.

Ἡ εὐρύτερα διαχείρισις τοῦ Collective Bargaining ἔχει οὐσιαστικῶς περιέλθει εἰς χεῖρας τῶν μεγάλων Ὄργανώσεων τῆς Ἀμερικανικῆς Ὁμοσπονδίας Ἐργασίας, A.F.L. καὶ τοῦ Κογκρέσσου Βιομηχανικῶν Ὄργανώσεων C.I.O. Τὸ Col. Barg. ἀπαιτεῖ τὴν ὀργάνωσιν εἰς τὰς μεγάλας ἐργατικὰς Ὄργανώσεις τελείων γραφείων μὲ πλήρη γνῶσιν τῶν ὄρων ἐργασίας καὶ μὲ ἐπιτελεῖον ἐπιτηδείων διαπραγματευτῶν καὶ ἐπὶ πλεόν μὲ ἰσχυρὰ ταμεῖα τῶν ὀργανώσεων.

Διὰ τοῦ Collective Bargaining ρυθμίζονται ὅλα τὰ ζητήματα τὰ ἀφορῶντα τὰς μεταξὺ ἐργατῶν καὶ ἐργοδοτῶν σχέσεις, τὰ ὁποῖα εἰς τὰς Εὐρωπαϊκὰς χώρας ρυθμίζονται ὑπὸ τοῦ Κράτους διὰ νόμων καὶ διαταγμάτων. Διὰ τοῦτο τὰ σωματεῖα ἐργατῶν καὶ ἐργοδοτῶν καταφεύγουν εἰς δοκίμους νομικούς. Αἱ διαπραγματεύσεις πρὸ τῆς ὑπογραφῆς τῶν συλλογικῶν συμβάσεων εἰς τὰς ὁποίας καταλήγουν εἶναι μακροαί, περίτεχνοι καὶ λεπτομερεῖς.

Ἡ ἐκ μέρους τῶν ἐργατικῶν ὀργανώσεων καὶ τῶν ἐκπροσώπων των διαπραγματευτῶν τελεία γνῶσις τῆς οικονομικῆς κινήσεως τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ τῶν ἀτελειῶν τῆς ὀργανώσεως αὐτῶν ἀπὸ τεχνικῆς, διοικητικῆς ἢ καὶ ἐμπορικῆς ἀπό-

μη ἀπόψεως, κατέληξεν νὰ ἀποκλείσῃ ἀπὸ τὰς ἐπιχειρήσεις πᾶσαν δυνατότητα ἐκμεταλλεύσεως τῶν ἐργατῶν των. Τοῦτο εἶχεν ἄριστα ἀποτελέσματα, διότι ὤθησεν τὰς ἐπιχειρήσεις νὰ ἐπιδιώκουν πλεόν τὴν πραγματοποίησιν τῶν κερδῶν των διὰ τῆς βελτιώσεως τοῦ τεχνικοῦ ἐξοπλισμοῦ των καὶ τῶν μεθόδων ἐργασίας, διὰ τῆς ποιοτικῆς ἀνωτερότητος τῶν προϊόντων των καὶ διὰ τῆς τελειοποιήσεως τῶν ἐμπορικῶν των μεθόδων.

Εἶναι τόσον ἐξονυχιστικὴ καὶ λεπτομερὴς ἡ διὰ τῶν Col. Barg. ἐπερχομένη συμφωνία ὥστε σπανίως παρίσταται ἀνάγκη προσφυγῆς εἰς διαιτησίαν. Ἄλλὰ, καὶ περὶ ταύτης προβλέπουν πάντοτε αἱ ὑπογραφόμεναι συμφωνίαι.

Εἶναι ἐπίσης τόσον μακραὶ, περιτεχνοὶ καὶ λεπτολόγοι αἱ διαπραγματεύσεις, ὑποβάλλονται τόσα σχέδια, ὑπομνήματα καὶ στατιστικὰ στοιχεῖα κατὰ τὴν διεξαγωγὴν αὐτῶν, ὥστε νὰ γίνεται ἤδη λόγος περὶ «γραφειοκρατίας» τῶν διοικήσεων τῶν ἐργατικῶν Ὄργανώσεων καὶ περὶ ἀδιαφορίας τῶν ἐργαζομένων ἀφ' ἧς ἐν ζήτημά των περιέληθι εἰς τὴν διαδικασίαν τῶν τοιούτων διαπραγματεύσεων.

Καίτοι ὑπάρχουν ἀκόμη ὠρισμένοι μεγάλοι ἐπιχειρήσεις, ὅπως ἡ Standard Oil, ἡ Western Electric καὶ ἡ Dupont de Nemours—τὰ λεγόμενα ὄχυρά τοῦ «open shop»—αἱ ὁποῖαι δὲν ὑπετάγησαν ἀκόμη εἰς τὴν μέθοδον τοῦ Coll. Barg., δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ἡ Ἄμερικὴ εὔρε τὸν ἰδικόν της τρόπον διὰ τὴν ἐπίλυσιν τῶν ἐργατικῶν διαφορῶν. Τὸ ἀνυπολόγιστον οἰκονομικὸν καὶ κοινωνικὸν ἀγαθὸν τῆς τοιαύτης διαμορφώσεως εἶναι ὅτι τὸ ἐργατικὸν της κίνημα ἐστράφη πρὸς ἐξελικτικὰς καὶ δημοκρατικὰς μεθόδους δράσεως, βοηθούσης δὲ καὶ τῆς ψυχραιμίας καὶ ἐχεφροσύνης μεγάλων ἐργατικῶν ἡγετῶν, ἀπετράπη ἡ ἐπαναστατικὴ πορεία τῶν ἐργατικῶν μαζῶν, ἡ ὁποία εἶχεν ἀρχίσει νὰ διαγράφεται ἀνησυχητικῆ, μετὰ τὸ τέλος τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου.

Μολαταῦτα αἱ ἐργατικαὶ διεκδικήσεις δὲν καθίσταται πάντοτε δυνατόν νὰ ἐπιλύωνται οὔτε διὰ τῶν διαπραγματεύσεων τοῦ Collective Bargaining οὔτε καὶ διὰ τῶν διαιτητικῶν ἐπιτροπῶν περὶ τῶν ὁποίων προβλέπουν αἱ συλλογικαὶ συμβάσεις. Εἰς τὰς κρισιμωτέρας αὐτὰς περιπτώσεις, ἡ ἀμερικανικὴ πρακτικὴ διέμορφωσεν ἄλλον ξεχωριστὸν θεσμόν, τὸν θεσμόν τῶν Fact-Finding Boards—τῶν ἐξεταστικῶν τῶν πραγμάτων ἐπιτροπῶν.

Πρόκειται, κατ' οὐσίαν, περὶ ἐπιτροπῶν ἐρεῦνης, αἱ ὁποῖαι ἐξετάζουν τὰς δυνατότητας καὶ τὴν θέσιν τῶν ἐπιχειρήσεων, τὰς εἰδικὰς συνθήκας τοῦ ἐπαγγελματός καὶ προτείνουν δημοσίᾳ τὰς ἐνδεδειγμένας λύσεις τὰς ὁποίας καὶ αἰτιολογοῦν ἐπίσης δημοσίᾳ.

Ἀφετηρίαν τοῦ συστήματος ἀπετέλεσεν ὁ Ὁμοσπονδιακὸς νόμος τοῦ 1926 περὶ τῶν ἀμερικανικῶν σιδηροδρόμων: Κατὰ τὸν νόμον αὐτόν, ὅταν ἡ ἐπέμβασις τοῦ μονίμου ὄργανου συνδιαλλαγῆς ἢ παρεμβάσεως δὲν φέροι ἀποτέλεσμα εὐνοϊκὸν εἰς τὴν ἐπίλυσιν σοβαρᾶς συλλογικῆς διαφορᾶς ἀφορώσης τοὺς σιδηροδρόμους, ὅταν τὰ μέρη ἐν συνεχείᾳ δὲν δεχθῶν οἰκειοθελῶς τὴν διαιτησίαν, τότε δύναται ὁ Πρόεδρος τῆς Ἀμερικανικῆς Δημοκρατίας νὰ ὀνομάσῃ ἐν εἰδικὸν ὄργανον ἐρεῦνης τῆς διαφορᾶς, τὸ λεγόμενον Fact-Finding Board.

Δὲν δυνάμεθα νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὰς ἐξόχως ἐνδιαφερούσας λεπτομερείας τοῦ τρόπου λειτουργίας καὶ τῶν μεθόδων ἐργασίας τῶν συμβουλίων αὐτῶν. Ὁ-

λως ένδεικτικῶς ἀναφέρονεν τὰ στοιχεῖα τὰ ὅποια ἐπεκαλέσθη ἡ Ὁμοσπονδία τῶν Ἑργατῶν Χάλυβος (United Steel Workers) τμήμα τοῦ Κογκρέσσου Βιομηχανικῶν Ὁργανώσεων εἰς μίαν τῆς διένεξιν κατὰ τὸ 1949 πρὸς τὰς βιομηχανίας χάλυβος. Ἐξήτει:

α) Γενικὴν αὔξησιν τῶν ἡμερομισθίων.

β) Συντάξεις γήρατος καὶ ἀναπηρίας πληρωνομένης εἰς ὀλόκληρον ἀπὸ τὰς ἐπιχειρήσεις, ἄνευ δηλαδὴ ἐργατικῆς εἰσφορᾶς· καὶ

γ) Πλήρη ἀσφάλισιν κατὰ τῆς ἀσθενείας καὶ τῶν ἀτυχημάτων ἄνευ, πάλιν, ἐργατικῆς εἰσφορᾶς.

Προσῆγε πρὸς ὑποστήριξιν τῶν αἰτημάτων τῆς :

α) Πλήρη οικονομικὴν μελέτην τῆς Διευθύνσεως μελετῶν τῆς C.I.O., περὶ τῆς βιομηχανίας τοῦ χάλυβος.

β) Ὁμοίαν λεπτομερῆ μελέτην τοῦ μεγάλου Ἰδιωτικοῦ Γραφείου Nathan & Co τῆς Washington.

γ) Πλήρη μελέτην περὶ τῆς ἐν γένει οικονομικῆς καταστάσεως τῆς χώρας· καὶ

δ) Νομικοτεχνικὴν μελέτην περὶ τῆς αἰτιολογίας τῶν ἐργατικῶν διεκδικήσεων μετὰ λεπτομεροῦς σχεδίου συλλογικῆς συμβάσεως.

Ἐπεκαλεῖτο δὲ ἀπὸ ἀπόψεως ἐργοδότης :

α) Αὔξησιν τῆς παραγωγικότητος τῆς ἐργασίας χωρὶς ἀντίστοιχον αὔξησιν τῆς ἀμοιβῆς τῆς ἐργασίας, καὶ

β) Ὑψηλὰ κέρδη τῶν βιομηχανικῶν τοῦ χάλυβος, ἐπιτυγχανόμενα εἰς βάρος τῶν ἡμερομισθίων.

γ) Καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ἐθνικῆς οικονομίας, τὸ ἐπιβεβλημένον τῶν ὑψηλῶν ἡμερομισθίων κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην, βάσει μιᾶς πλήρους ἀναλύσεως τῶν θεωριῶν τοῦ Keynes διὰ τὴν πρόληψιν ἢ τὴν ὑπερνίκησιν τῆς οικονομικῆς ὑφέσεως.

Ἀντίστοιχος καὶ ἐξ ἴσου τεκμηριωμένη ἦτο ἡ ἐπιχειρηματολογία τῶν βιομηχανικῶν χάλυβος.

Ἡ Ἐπιτροπὴ ἡ ὅποια ὠρίσθη ἀπὸ τὸν Πρόεδρον Τροῦμαν ἀπετελέσθη ἀπὸ τρεῖς διακεκριμένας προσωπικότητας: τὸν γνωστὸν καθηγητὴν τῶν οικονομικῶν Daugherty ὡς πρόεδρον, τὸν πρόην δικαστὴν τοῦ Ἀνωτάτου Δικαστηρίου Roseman καὶ τὸν εἰδικὸν ἐπὶ τῶν ἐργατικῶν ὑποθέσεων δικηγόρον Colt.

Ἡ ἀπάντησις τῆς Ἐπιτροπῆς ὑπῆρξεν ἀπολύτως ἀντικειμενικὴ καὶ ἐμπειροστατωμένη :

Ἀπέροριπτεν τὸ αἶτημα τῆς γενικῆς αὔξεσεως τῶν ἡμερομισθίων ἀλλὰ παρεδέχτο τὰ ἄλλα δύο, ἦτοι τὰς συνταξιοδοτήσεις γήρατος καὶ ἀναπηρίας καὶ τὴν ἀσφάλισιν κατὰ τῆς ἀσθενείας καὶ τῶν ἀτυχημάτων με ἀποκλειστικὴν ἐπιβάρυνσιν τῶν ἐπιχειρήσεων.

Αἱ ἐκατέρωθεν μελέται, αἱ στατιστικαί, τὰ ἐπιχειρήματα, αἱ γραφικαὶ παραστάσεις τῶν δεδομένων ἦσαν ἀντικειμενικὰ καὶ εἶχον ἀριτίως διατυπωθῆ καὶ ἐμφανισθῆ. Οἱ ἐνδιαφερόμενοι τὰ διένειμον κατὰ τὸ πλεῖστον τυπωμένα καὶ κατὰ χιλιάδας. Ἐκαστον μέρος προσεπάθησε νὰ ἐπιστρατεύσῃ ὑπὲρ τῶν ἀπόψεών του τὴν κοινὴν γνώμην καὶ ἐχρησιμοποίησε τὰς συνήθεις ἀμερικανικὰς μεθόδους δημοσιότητος καὶ διαφημίσεως.

Ἡ ἐπιτυχία τῶν Fact-Finding Boards ὑπῆρξεν τοιαύτη, ὥστε ὁ πρόεδρος

Ἀξενχουερ, εἰς τὸ τελευταῖον διάγγελμά του πρὸς τὸ Κογκρέσσον, υἱοθέτησε τὴν ἐπέκτασιν τῆς διαδικασίας αὐτῆς εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις κατὰ τὰς ὁποίας ἐκ συλλογικῆς διενέξεως θὰ διέτρεχεν ἐνδεχομένως κίνδυνον ἢ υἡγεία ἢ ἡ ἀσφάλεια τῶν πολιτῶν. Τὸ μέσον τῶν F.F.B. ἐχαρακτήρισθη ὡς κατ' ἐξοχὴν δημοκρατικὸν καὶ ἀποτελεσματικόν, ἀναμένεται δὲ περαιτέρω τελειοποιήσις αὐτοῦ καὶ εὐρεῖα χρησιμοποίησός του.

ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΔΙΑΙΤΗΣΙΑ

Τελευταῖος καὶ σοβαρότερος θεσμὸς ἐπιλύσεως τῶν συγκρούσεων ἐργασίας καὶ κεφαλαίου εἶναι ἡ Ὑποχρεωτικὴ δαιτησία.

Ὁ θεσμὸς αὐτὸς εὐρίσκειται ἐντὸς τοῦ νοήματος τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως καὶ διαμορφοῦται βαθμιαίως. Αἱ συλλογικαὶ διαφοραὶ ἐργασίας, ἐμφανισθεῖσαι ἀρχικῶς ὡς σχέσεις δυνάμεως καὶ βίας, τείνουν βαθμιαίως νὰ περιλεισθοῦν εἰς νομικὰ πλαίσια καὶ νὰ ὀργανωθοῦν νομικῶς καὶ κοινωνικῶς.

Ἀπὸ ἀπόψεως θετοῦ δικαίου, ἡ ἀποδοχὴ τῆς ἀρχῆς τῆς ὑποχρεωτικῆς δαιτησίας προσλαμβάνει διπλὴν σημασίαν: Ὑποχρέωσιν, πρῶτον, τῶν μερῶν ὅπως ἐν περιπτώσει ἀποτυχίας τῶν ἄλλων διαδικασιῶν, καθυποβάλλουν τὴν ἀνακύπτουσαν συλλογικὴν διαφορὰν εἰς δαιτησίαν. Ὑποχρέωσιν, δεύτερον, τῶν αὐτῶν μερῶν ὅπως ἀποδεχθοῦν καὶ ἐκτελέσουν τὴν ἐκδοθεῖσαν δαιτητικὴν ἀπόφασιν, οἷα δῆποτε καὶ ἂν εἶναι αὕτη. Ὑπὸ τὴν διπλὴν ταύτην προϋπόθεσιν, ἡ ὑποχρέωσις δαιτησίας καθιστᾷ παράνομον, καὶ συνεπῶς ἀνεπίτρεπτον, καὶ τὴν ἀπεργίαν καὶ τὸ λὸκ ἄουτ.

Εἶναι ὅμως τοῦτο σήμερον δυνατόν, εἰς οἷαν κατάστασιν εὐρίσκονται τὰ πράγματα; Εἶναι νομικῶς δυνατόν; Εἶναι κοινωνικῶς δυνατόν καὶ εὐκταῖον;

Ὑπεστηρίχθη, κυρίως εἰς τὴν Γαλίαν, ὅπου ὑπάρχει συνταγματικὴ κατοχύρωσις τοῦ δικαιώματος τῆς ἀπεργίας, ὅτι ὁ νομοθέτης δύναται μὲν νὰ ρυθμίξῃ τὴν ἄσκησιν τοῦ δικαιώματος τούτου ἀλλὰ ἡ ρύθμισις δὲν δύναται νὰ ἐπιχθῇ μέχρι καταργήσεως τοῦ δικαιώματος καὶ οὐσιαστικὴν κατάργησίν του ὑποδηλοῦν ἡ ὑποχρεωτικὴ δαιτησία.

Δὲν εἶναι ὅμως ἡ νομικὴ πλευρὰ ἢ ὁποία προέχει καὶ ἡ ὁποία θὰ ἠδύνατο εὐχερῶς νὰ διορθωθῇ. Ἡ δυσκολία εἶναι ἄλλη. Προέρχεται ἀπὸ τὴν καθαρῶς ἱστορικὴν καὶ κοινωνιολογικὴν θεώρησιν τοῦ θέματος. Αἱ συλλογικαὶ διαφοραὶ ἐργασίας δὲν δύναται νὰ ἐξομοιωθοῦν πρὸς τὰς κοινὰς δίκας τὰς ὁποίας ρυθμίζουν οἱ καθιερωμένοι διαδικαστικοὶ θεσμοὶ. Αἱ συλλογικαὶ συγκρούσεις ἐργασίας διεμορφώθησαν ἱστορικῶς ὑπὸ τὴν συνδυασμένην ἐπενέργειαν τῶν ἰδεολογικῶν καὶ πολιτικῶν ἀρχῶν αἱ ὁποιαὶ ἐπεκράτησαν μὲ τὴν πολιτικὴν ἐπανάστασιν ἀφ' ἑνὸς (τὴν Γαλλικὴν Ἐπανάστασιν) καὶ τὴν βιομηχανικὴν ἐπανάστασιν ἀφ' ἑτέρου.

Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἀρχῶν τῆς ἐλευθερίας, τὰ παλαιὰ πλαίσια τῶν σχέσεων ἐργασίας συνετρίβησαν. Ἡ οἰκονομικὴ, ἐμπορικὴ καὶ βιομηχανικὴ συγκέντρωσις διηύρυναν τὸ χάσμα τῆς ἀνισότητος μεταξὺ ἐργοδοτῶν, πού ἀποτελοῦν μικρὰν μειοψηφίαν ἀλλὰ διαθέτουν ἀπεριόριστον δύναμιν, καὶ τῆς μεγάλῃς λαϊκῆς μάζης τῶν ἐργαζομένων, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἐκτελεσταὶ τῶν θελήσεων τῆς ἐργοδοτικῆς μειοψηφίας χωρὶς ἰδίαν πρωτοβουλίαν, χωρὶς δύναμιν καί, πολ-

λάκις, χωρίς ἐλπίδα. Ἡ συλλογικὴ δρᾶσις τῶν ἐργατῶν ἐδημιουργήθη, κυρίως, ἂν μὴ ἀποκλειστικῶς, ἀπὸ τὸ συναίσθημα τῆς κοινότητος τῶν πεπρωμένων τῶν καὶ ἀπὸ τὸ αἰσθημα τῆς ἐξαρτήσεώς των ἀπὸ τὴν ἐργοδοτικὴν τάξιν, αἰσθήματα τὰ ὁποῖα ἐγέννησαν τὴν συνείδησιν τῆς ταξικῆς ἀλληλεγγύης τῶν ἐργαζομένων καὶ ἀκριβῶς ἡ συλλογικὴ δρᾶσις τῶν ἐργατῶν κατατείνει εἰς τὴν ἀποκατάστασιν μιᾶς σχέσεως ἰσότητος ἂν μὴ τοῦ ἐργάτου πρὸς τὸν ἐργοδότην ἀτομικῶς, τουλάχιστον μεταξὺ ἐργοδοτικῆς καὶ ἐργατικῆς τάξεως.

Ἡ ἀπεργία εἶναι τὸ φυσικὸν ὄπλον τὸ ὁποῖον ἐπιτρέπει νὰ δοκιμάζεται ἐκάστοτε ἡ ἐργοδοτικὴ ἀντίστασις, τὸ ριζικώτερον καὶ ἀποτελεσματικώτερον μέσον οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς διερευνήσεως καὶ ἀναπροσαρμογῆς τὸ ὁποῖον διαθέτει ἡ ἐργατικὴ τάξις. Ἡ ἀπεργία δὲν εἶναι δικονομικὸν μέσον ἐπιλύσεως μιᾶς οἰκονομικῆς διαφορᾶς· εἶναι ὄργανον κοινωνικοῦ μετασχηματισμοῦ. Διὰ τοῦτο, καὶ διότι συνέτεινε περισσότερον παντὸς ἄλλου ἴσως μέτρου, εἰς τὴν ὁμοτιμίαν καὶ τὴν ἠθικὴν ἀποκατάστασιν τοῦ προσώπου τοῦ ἐργάτου, οἱ ἐργαζόμενοι ἀποδίδουν μυστικιστικὴν σημασίαν εἰς τὸ δικαίωμα των νὰ ἀπεργοῦν. Εἶναι ὁ περίφημος μῦθος τῆς γενικῆς ἀπεργίας τοῦ G. Sorel.

Λογικὴ συνέπεια τούτου εἶναι ὅτι ἡ ὑποχρεωτικὴ διαιτησία δὲν ὑπάρχει περίπτωσις νὰ ἐπιτύχῃ ὡς θεσμὸς καὶ νὰ ἀπομακρύνῃ τὰς ἀπεργίας ἐὰν δὲν νοηθῇ καὶ ὀργανωθῇ κατὰ τρόπον ὑποκαθιστῶντα τὰς λειτουργίας καὶ τὰς χρησιμότητας ὑλικὰς καὶ ἠθικὰς, τὰς ὁποίας ἐξυπηρετεῖ ἡ ἀπεργία ὁ διαιτητής, κατὰ τὴν ἐπιτυχῆ ἔκφρασιν τοῦ Pierre Laroque δὲν θὰ πρέπει νὰ ἐφαρμόζῃ τὸ δίκαιον ἀλλὰ νὰ δημιουργῇ δίκαιον. Καὶ ἡ τοιαύτη δημιουργία δὲν δύναται νὰ συντελεῖται παρὰ μόνον καθ' ὃ μέτρον καὶ ἔκτασιν οἱ ἐργαζόμενοι, βοηθούμενοι ὑπὸ τῆς Πολιτείας, κατορθώνουν νὰ συνάπτουν μὲ τοὺς ἐργοδότας εὐνοϊκὰς συλλογικὰς συμβάσεις ἐργασίας, αἱ ὁποῖαι κάμνουν νὰ εἰσέρχεται εἰς τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα τῶν ἐργατικῶν καὶ ἐργοδοτικῶν σχέσεων ὁ διάλογος, ἡ ἰσότητος διαπραγματεύσεις, ὁ ἀμοιβαῖος σεβασμὸς, ἡ ἀντίληψις τῆς θεραπείας, ὅχι ἀπλῶς τοῦ ταξικοῦ συμφέροντος ἀλλὰ καὶ τοῦ γενικωτέρου κοινωνικοῦ καὶ ἐθνικοῦ τοιούτου.

Ἡ ἐμπιστοσύνη, ἡ ἀπαλότης καὶ ἡ ἀνθρωπίνῃ κατανόησις κατὰ τὴν διαπραγματεύσειν θὰ ὀδηγήσῃ εἰς τὴν ἐμπιστοσύνην πρὸς τὸν διαιτητὴν. Διὰ τοῦτο ἡ καθιέρωσις τῆς ὑποχρεωτικῆς διαιτησίας δὲν ἀνταποκρίνεται παρὰ εἰς ἓν πολὺ προχωρημένον στάδιον οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ἐξελιξεως, στάδιον εἰς τὸ ὁποῖον ὀλίγα ἀκόμη πολιτεῖαι, δύναται νὰ λεχθῇ, ὅτι ἔχουν εἰσέλθει.

Προσῆκει τέλος νὰ ἐκτιμήσωμεν δι' ὀλίγων τὰς μέχρι σήμερον γενομένας ἐφαρμογὰς τοῦ συστήματος τῆς ὑποχρεωτικῆς διαιτησίας εἰς τὰς διαφόρους χώρας καὶ τὰ ἀποτελέσματα τὰ ὁποῖα ἐπετεύχθησαν ἐξ αὐτῶν.

Ἡ Νέα Ζηλανδία: εἶναι τὸ πρῶτον Κράτος τὸ ὁποῖον ἔθεσεν εἰς ἐφαρμογὴν τὴν ὑποχρεωτικὴν διαιτησίαν, ἀπὸ τοῦ 1894. Κατὰ ἰδιότυπον ὅμως ἀναστροφὴν τῆς ἱστορικῆς ἐξελιξεως τοῦ θεσμοῦ, ἡ ὑποχρεωτικὴ διαιτησία ἀπετέλεσεν ὅχι τὸ ἐπιστέγασμα τῆς ὀργανωμένης ἐπιλύσεως τῶν συλλογικῶν διαφορῶν ἀλλὰ τὴν ἀφετηρίαν. Κατὰ τὸ 1894, μία φιλελευθέρῃ Κυβέρνησις, κινουμένη ἐντὸς κλίματος ἐργατικῆς νομοθεσίας ἐπιδιωκούσης τὴν ἐφαρμογὴν ἐνός, ὅπως ἔλεγον, «σοσιαλισμοῦ χωρὶς θεωρίαν» καὶ ὑποστηριζομένη ὑπὸ τῶν ἐργατικῶν στοιχείων,

ὄργανωσεν τὸ τριμελὲς Διαιτητικὸν Δικαστήριον ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ὁποίου ἐτοποθέτησεν ἀνώτατον δικαστικὸν καὶ μὲ τὸ ἐν μέλος ἐργατικὸν καὶ τὸ ἕτερον ἐργοδοτικόν. Τὸ Δικαστήριον τοῦτο ἐπελαμβάνετο, ὑποχρεωτικῶς, πάσης συλλογικῆς διαφοράς καὶ ἀπεφάσιζεν ἐν πρώτῳ καὶ τελευταίῳ βαθμῷ. Ὁλος ὁ νεοζηλανδικὸς συνδικαλισμὸς ἀνεπτύχθη καὶ ἠνδρώθη ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ Διαιτητικοῦ Δικαστηρίου. Ἀπεργία καὶ λόκ ἄουτ ἀπηγορεύθησαν ἐπεβλήθη ἡ ἀρχὴ τοῦ μοναδικοῦ ἐργατικοῦ σωματείου. Ἡ ἐπιτυχία τοῦ θεσμοῦ, ὀφειλομένη καὶ εἰς τὴν προσωπικότητα τοῦ ἐκάστοτε Προέδρου, ὑπῆρξε λίαν ἐνθαρρυντική. Ὑπῆρξε τόση ἡ ἐπιβολὴ του, ὥστε ὅταν κατὰ τὰ ἔτη 1932—1936 μία συντηρητικὴ κυβέρνησις κατήργησε προσωρινῶς τὴν ὑποχρεωτικὴν διαιτησίαν, ἐργάται καὶ ἐργοδοταὶ εὐρέθησαν κυριολεκτικῶς εἰς τὸ κενόν. Δὲν ἐγνωρίζαν τί νὰ πράξουν.

Ἐν τούτοις τὸ σύστημα παρουσίασε ἐν τῇ λειτουργίᾳ ἀξιόλογα κενά. Ἐδημιούργησε τὴν τάσιν πρὸς «γραφειοκρατίαν» τῶν συλλογικῶν διαφορῶν. Ἐπολλαπλασίασε τὴν ἐκδήλωσιν συλλογικῶν διενέξεων, διότι οἱ ἐνδιαφερόμενοι ἀπέκτησαν τὴν συνήθειαν νὰ προσφεύγουν εἰς τὸ δικαστήριον καὶ δι' ἧσσανος σημασίας περιπτώσεις, διὰ τὰς ὁποίας κανονικῶς θὰ ἤρκει μία καλῶς συζητουμένη καὶ ἀποφασίζομένη συλλογικὴ σύμβασις ἢ ἡ προσφυγὴ εἰς προαιρετικὴν διαιτησίαν. Διὰ τοῦτο ἡ Κυβέρνησις ἠναγκάσθη, κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, νὰ ὑπαγάγη τὰς μικροτέρας συλλογικὰς διενέξεις εἰς τοὺς λεγομένους Κρατικοὺς Ἐπιτρόπους Συνδιαλλαγῆς, νὰ παρακρατήσῃ δὲ διὰ τὸ ἀνώτερον Διαιτητικὸν Δικαστήριον τὰ σοβαρώτερας περιπτώσεις.

Πρέπει, ἐξ ἄλλου, νὰ ὁμολογηθῇ ὅτι εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ θεσμοῦ συνέτειναν εἰδικοὶ τοπικοὶ ὄροι, πρῶτος καὶ κύριος τῶν ὁποίων εἶναι ἡ εὐχέρεια πλήρους ἀπασχολήσεως τοῦ ἐργατικοῦ πληθυσμοῦ ἂν μὴ καὶ ἡ ἔλλειψις ἐργατικῶν χειρῶν εἰς τὴν Ν. Ζηλανδίαν.

Εἰς τὴν Ἀγγλίαν: Ἐργατικαὶ καὶ ἐργοδοτικαὶ ὀργανώσεις εἶναι βασικῶς ἀντίθετοι πρὸς πᾶσαν ὑποχρεωτικότητα. Προτιμοῦν τὴν ἐλευθερίαν τῶν συζητήσεων. Μολαταῦτα ὁ τελευταῖος πόλεμος ἐπέβαλεν ὁμόνοιαν, πλήρη συντονισμόν ἀπόψεων καὶ ἀδιατάρακτον ἐργασίαν. Ἡ ἐργατικὴ τάξις, μετέχουσα τῶν εὐθυνῶν τῆς ἔξουσας καὶ κατοχυρωμένη ὡς πρὸς τὴν ὑπεράσπισιν τῶν ἀπόψεών της ἐν τῇ Κυβερνήσει ὑπὸ πλειάδος ὑπουργῶν καὶ ἰδίως τοῦ μεγάλου ἐργατικοῦ ἠγέτου Ἐρνέστου Μπέβαν, οὐδὲν εἶχε νὰ φοβῆται ἀπὸ τὴν καθιέρωσιν τῆς ὑποχρεωτικῆς διαιτησίας. Ὁ ἐργατικὸς συνδικαλισμὸς ἀπὸ ὄργανον πάλης κατὰ τῆς ἐργοδοτικῆς τάξεως κατέληξε νὰ γίνῃ μέσον, καὶ μάλιστα οὐσιῶδες, κυβερνητικῆς δράσεως. Οὕτω ἐπεβλήθη ἡ ὑποχρεωτικὴ διαιτησία, ἰδρυθέντος τοῦ «Διαιτητικοῦ Δικαστηρίου», εἰς τὸ ὁποῖον παρεπέμποντο ὑποχρεωτικῶς πᾶσαι αἱ σοβαραὶ διενέξεις, αἱ ὁποιαὶ δὲν καθίστατο δυνατόν νὰ ἐπιλυθοῦν διὰ τῶν συνήθων μεθόδων. Ἡ ἐπιτυχία τῆς ὑποχρεωτικῆς διαιτησίας ὑπῆρξε πλήρης. Ὁ θεσμὸς διετηρήθη μέχρι τοῦ 1951, κατηργήθη δὲ ὑπὸ τῆς ἐργατικῆς Κυβερνήσεως τῇ συγκαταθέσει τῶν ἐργατικῶν ὀργανώσεων, ὅταν ἐκρίθη ὅτι ἐπανήλθεν ὁμαλότης εἰς τὸν οἰκονομικὸν καὶ κοινωνικὸν βίον.

Αἱ μεγάλαι ὑπηρεσίαι τὰς ὁποίας προσέφερον ἡ ὑποχρεωτικὴ διαιτησία εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ἰδίᾳ καὶ κυρίως κατὰ τὴν περίοδον τῶν ἀναγκαίων ἀναπροσαρμογῶν τῶν σχέσεων ἐργατῶν καὶ ἐργοδοτῶν κατὰ τὰ πέντε ἔτη τὰ ὁποῖα ἐπηκολού-

θησαν τὸ τέλος τοῦ β' παγκοσμίου πολέμου, ὁμολογοῦνται ὑπὸ πάντων καὶ προβάλλονται πρὸς μίμησιν. Ἡ ὑποχρεωτικὴ διαιτησία διηκολύνει σημαντικώτατα τὴν βρετανικὴν ἀνασυγκρότησιν, διότι οὐδεμίᾳ σοβαρᾷ ἀπεργία ἐσημειώθη κατὰ τὴν περίοδον ταύτην καὶ οὕτω ἐπετεύχθη ἡ ἀξιοσημείωτος σταθερότης τιμῶν ἢ ὁποία διακρίνει τὴν ἀγγλικὴν οἰκονομίαν.

Εἰς τὴν Γαλλίαν: Ἡ πρώτη γενικὴ ἐφαρμογὴ τοῦ θεσμοῦ ἐγένετο μετὰ τοὺς νόμους τῆς 31ης Δεκεμβρίου 1936 καὶ τῆς 4ης Μαρτίου 1938, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Κυβερνήσεως τοῦ Λαϊκοῦ Μετώπου καὶ ὑπὸ τὴν προσωπικὴν ἔμπνευσιν τοῦ πρωθυπουργοῦ Λέοι Blum. Ἡ Γενικὴ Συνομοσπονδία τῶν Ἑργατῶν τῆς Γαλλίας (ἢ C. G. T.) ἀπεδέχθη ἀσμένως τὴν κυβερνητικὴν πρωτοβουλίαν. Προηγουμένως ὅμως, ἡ κυβέρνησις Blum διὰ τῶν λεγομένων accords Matignon καὶ ἄλλων μέτρων εἶχε καθιερώσει τὴν 40ωρον ἐβδομάδα ἐργασίας, ἐργατικὰς διακοπὰς πληρωνομένας, διορισμὸν ἐργατικῶν ἀντιπροσώπων εἰς τὰς διοικήσεις τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ εἶχε διευκολύνει τὴν σύναψιν σειρᾶς συλλογικῶν συμβάσεων λίαν ἐπωφελῶν διὰ τοὺς ἐργάτας. Ὑπὸ τὰς συνθήκας αὐτάς, ἡ ἀποδοχὴ τῆς ὑποχρεωτικῆς διαιτησίας, τὴν ὁποίαν ἐν τοσοῦτῳ ἠρνοῦντο νὰ δεχθῶν οἱ ἐργοδοταί, ἀπετέλεσε διὰ τὴν ἐργατικὴν τάξιν, πρᾶξιν συνέσεως καὶ πολιτικῆς σκοπιμότητος, διότι αἱ ἐντὸς βραχέος χρονικοῦ διαστήματος κατακτήσεις τῆς ἦσαν τόσον πολλαὶ καὶ μεγάλαι—κατ' οὐσίαν ἐπαναστατικαί—ὥστε νὰ φοβῆται ἀντίδρασιν τῆς κοινῆς γνώμης εἰς πᾶσαν ἀπεργιακὴν ἐκδήλωσιν.

Πράγματι δέ, μέχρι τῶν παραμονῶν τοῦ β' παγκοσμίου πολέμου, ὁ θεσμὸς ἐλειτούργησεν ἄριστα καὶ ἀπέδωκε θετικὰ ἀποτελέσματα. Τὸ ἀνώτερον Διαιτητικὸν Δικαστήριον, πρὸς τὸ ὁποῖον κατέφευγον κατὰ δεύτερον βαθμὸν οἱ ἐνδιαφερόμενοι, ἐπέδειξε φρόνησιν καὶ συντηρητικότητά ἐνομολόγησεν ὅτι ὠρισμένα ριζοσπαστικὰ μέτρα, ὅπως π.χ. ἡ ὑποχρέωσις τῆς προσλήψεως νέων ἐργατῶν μόνον διὰ μέσου τῶν ἐργατικῶν σωματείων ἢ ἡ καθιέρωσις αὐτομάτου κινήτης κλίμακος ἀμοιβῶν ἀπετέλουν ὑπέρομετρον περιορισμὸν τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἐργοδοτοῦ καὶ ἠρνήθη νὰ τὰ ἀποδεχθῆ.

Μετὰ τὸν πόλεμον, αἱ διατάξεις περὶ ὑποχρεωτικῆς διαιτησίας δὲν ἐπανῆλθον ἐν ἰσχύϊ. Ὑπάρχουν πολλοὶ οἱ ὁποῖοι ὑποστηρίζουν ὅτι τοῦτο ὑπῆρξεν σοβαρὸν σφάλμα καὶ ὅτι ἐὰν ἡ Γαλλία ταλαιπωρεῖται τόσον πολὺ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἀπὸ τὰς ἐσωτερικὰς κοινωνικὰς ἀναστατώσεις, τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν ἔλλειψιν ἐνὸς καταλλήλου καὶ ἀποδοτικοῦ μηχανισμοῦ, χρησιμεύοντος εἰς τὴν ὁμαλοποίησιν τῶν συλλογικῶν διαφορῶν ἐργασίας. Καὶ ἐπικαλοῦνται πρὸς τοῦτο τὸ παράδειγμα τῆς Ἀγγλίας.

Δὲν γνωρίζομεν ἄλλην χώραν ὅπου νὰ ἐφηρμόσθη τὸ σύστημα. Ἐν γενικῷ χαρακτηρισμῷ, ἡ δοκιμὴ ὑπῆξεν ἐνθαρρυντικὴ. Ἀνεπτύχθη ὁμως καὶ διεμορφώθη ὑπὸ ἓνα διπλοῦν εὐνοϊκὸν ἀστερισμὸν. Τὴν ἰσχυρὰν καὶ συνειδητὴν σωματειακὴν ὀργάνωσιν τῶν ἐργαζομένων καὶ τὴν παρουσίαν εἰς τὴν ἐξουσίαν ἐργατικῶν ἢ φιλεργατικῶν κυβερνήσεων. Ὁ θεσμὸς, παρὰ τὰ ἐμπόδια τὰ ὁποῖα θὰ συναντήσῃ ἀκόμη καὶ παρὰ τὰς ἀτελείας ποὺ παρουσιάζει, θὰ ἐξελιχθῆ, θὰ βελτιωθῆ καὶ θὰ κατισχύσῃ ἐν τέλει. Καὶ πρέπει νὰ τὸ εὐχόμεθα. Διότι θὰ φέρῃ περισσοτέραν κοινωνικὴν εἰρήνην καὶ μεγαλυτέραν λαϊκὴν εὐθυμερίαν.